

MENDELOVA UNIVERZITA

V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Reflexe arménské genocidy současnou tureckou a arménskou veřejností

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Eva Taterová

Autor: Nelli Bdojanová

Brno, 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Reflexe arménské genocidy současnou tureckou a arménskou veřejností vypracovala samostatně a použila jsem literárních pramenů a informací, které cituji a uvádím v seznamu použité literatury.

V Brně 8. 5. 2015

.....

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala své vedoucí práce Mgr. Evě Taterové za její veškeré cenné zkušenosti, odborné rady a také hlavně za trpělivost, se kterou mou práci vedla. Mé díky také patří mým příbuzným, kteří přispěli svými nápady a podporou.

Abstrakt

Bdojanová, N. Reflexe arménské genocidy současnou tureckou a arménskou veřejností. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita. Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, 2015. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Eva Taterová.

Bakalářská práce je zaměřena na historické události arménské genocidy, popisuje její začátek, průběh genocidy a následky. V teoretické části kromě definice genocidy a základní charakteristiky tohoto pojmu také práce vymezuje a popisuje různé fáze genocidy. První část práce se věnuje národu Arménů, vymezuje dobu příchodu na jejich území, vznik národního státu, literatury, formování státního náboženství, atd. Druhým aktérem arménské genocidy byla Osmanská říše, která za dob svého působení a rozkvětu dobila a získala mnohá území. Obsáhlá část práce je také věnována otázce uznání arménské genocidy, která doposud zůstává otevřenou otázkou v mezinárodním vztazích. Praktická část, která byla zároveň nejdůležitější, interpretuje jednotlivé odpovědi respondentů z dotazníkového šetření. Jejich výpovědi měli napomoci pochopit dnešní vazby a vztahy mezi tureckou a arménskou populací, kterou z mnoha pohledů arménská genocida ovlivnila.

Klíčová slova: Arménie, Osmanská říše, Turecko, Mladoturci, genocida, náboženství, uznání genocidy, deportace, vyhlazení.

Abstract

Bdojanová, N. The reflexion of Armenian genocide by current Turkish and Armenian society Bachelor Thesis. Brno: Mendel university. Faculty of Regional Development and International Studies, 2015. Supervisor of Bachelor Thesis Ing. Mgr. Eva Taterová.

Bachelor thesis is focused on the historical events of the Armenian Genocide, describes its beginning, course and consequences of genocide. In addition to the definition of genocide and basic characteristics of this concept theoretical part also defines and describes the various stages of genocide. The first part is devoted to describing the Armenian nation, defines the arrival time on their territory, the emergence of the nation state, the literature, the formation of a state religion, etc. The second actor of the Armenian Genocide was the Ottoman Empire, which at the time of its existence and flourishing recharge and won many territories. A considerable part of the work is devoted to the issue

of recognition of the Armenian Genocide, which is still an open question in international relations. The practical part, which was also the most important part, interprets individual answers of respondents in the survey. Their testimony should help to understand today's relations and relations between the Turkish and Armenian populations, which in many respects was affected by Armenian Genocide.

Key words: Armenia, Ottoman empire, Turkey, Young Turks, genocide, religion, recognition of genocide, deportation, extermination.

Obsah

1 Úvod	7
Cíl práce	9
Metodika	9
2 Definice genocidy	10
2.1 Jednotlivé fáze vedoucí ke genocidě	12
3 Národ Arménů	14
3.1 Náboženské vyznání Arménů	15
3.2 Arménský jazyk a literatura	15
3.3 Hospodářský význam Arménie.164 Postavení minoritních skupin na území Osmanské říše	17
5 Události arménské genocidy	19
5.1 Zprávy	24
6 Popírání genocidy	26
6.1 Mezinárodní (ne) uznání genocidy	27
6.2 Další reakce na uznání genocidy	29
6.3 Spoluúčast Německa?	30
6.4 Srovnání arménské a židovské genocidy	31
7 Empirická část	33
Závěr	50
Seznam tabulek	52
Seznam grafů	53
Seznam příloh	54
Seznam použité literatury	55
Přílohy	57

1 Úvod

Arméni jsou národem, který se po téměř sto letech každý rok a nejen každý rok, ale neustále vrací k tragickým událostem, které ovlivnily nejen minulost jejich národa, ale také přítomnost a zřejmě i budoucnost dalších generací. Arménie se ve 20. století stala terčem nenávisti Osmanské říše, která se rozhodla všechny občany tohoto národa jednou pro vždy umlčet a vyhladit, jelikož z mnohých nevysvětlitelných důvodů představovali reálné nebezpečí, kterého bylo zapotřebí se zbavit a vyřešit problém, který představovali. Někteří historikové se společně shodují na tom, že arménská genocida je první moderní genocidou 20. století. Samotný pojem genocida ve svém díle uvedl a definoval polsko – židovský právník Raphael Lemkin. Národní stát Arménů se formoval již v 6. stol. a během své existence byl součástí mnoha království a spadal do područí jiných vlád. Důležitým formujícím prvkem národa bylo státní náboženství, křesťanství, díky němuž si dokázali po celá staletí zachovat vlastní identitu a odolávat vnějším útokům nepřátel. Ale právě kvůli své víře se také stali terčem násilí, utiskování a diskriminace.

Po abdikaci sultána Abdul Hamida II. a nástupu skupiny Mladoturků se situace pro Armény v Osmanské říši značně zhoršila. 24. dubna 1915 nejprve začalo vraždění arménské inteligence, poté následovaly hromadné deportace přes pouště, jejichž cílem bylo zbavit se co největšího počtu lidí, kteří umírali vyčerpáním. Mladoturci nadále pokračovali v páchání pogromů a otřesných vražd. Konečné číslo hovoří o 1,5 milionů životech Arménů, kteří zemřeli během deportací a pogromů. Turci do dnes zpochybňují tato čísla a vytrvale zamlčují a zapírají genocidu.

Snahou Arménů a především velké části arménské diaspory je přinutit Turecko, aby se ke svým činům doznalo a přijalo svou minulost. Více jak 22 států na světě oficiálně uznalo arménskou genocidu, dokonce i evropský parlament jistým způsobem vyvíjí tlak na Turecko, aby se doznalo ke svým zločinům, které v minulosti spáchalo. Turecko se však k celé záležitosti staví velmi vzpurně a neochotně a nemíní ve svém zapírání ustát. Bylo by jednoduché říci, že celá záležitost je otázkou minulosti, ale pro Armény je velmi důležité, aby se Turecko oficiálně doznalo, že v roce 1915 mělo v úmyslu vyhladit jejich národ a ponese za to plnou vinu. Jak se k situaci staví vládní představitelé a politici obou národů je všeobecně známé, ale do jaké míry jsou brány ohledy na veřejné mínění, zcela jasné není.

Práce se, jak už sám název napovídá, věnuje především společenským vztahům mezi Armény a Turky, na který měla a dodnes má arménská genocida zásadní vliv. Podstatná část práce interpretuje názory a pohledy arménské a turecké části veřejnosti na současnou problematiku arménské genocidy. Výpovědi respondentů poslouží k hlubšímu pochopení nynějších vazeb mezi Arménií a Tureckem.

Cíl práce

Cílem bakalářské práce, která nese název Reflexe arménské genocidy tureckou a arménskou veřejností, je nejprve analyzovat historické skutečnosti, které předcházely a provázely arménskou genocidu, vysvětlit samotný pojem genocida, shrnout a zhodnotit dnešní mezinárodní pohled a situaci na události z roku 1915, které jsou doposud jádrem sporu mezi Arménií a Tureckem. Hlavní a nejdůležitější část práce, která je zahrnuta v empirické části by měla interpretovat výsledky dotazníkové šetření.

Metodika

K vypracování teoretické části bylo zapotřebí nashromáždit dostatečně velké množství informací, které by zajistily kvalitní analýzu historické události a podaly by jasné a stručné vysvětlení celého konfliktu. Pro tuto část posloužily primární zdroje a sekundární literární zdroje, čerpané především z odborných článků, knih a jiných internetových zdrojů

Stěžejní pro tuto bakalářskou práci byla empirická část, která byla vypracována kvantitativní metodou sběru dat. Pro účely této práce bylo použito dotazníkové šetření, které si v prvotní fázi vyžadovalo přípravu dotazníkové šetření, tzn. předem si stanovit hlavní výzkumné otázky. Následovalo zpracování a analýza získaných dat od respondentů a v poslední fázi se jednalo o interpretaci a prezentaci výsledků pomocí grafických ukazatelů a slovních komentářů. V dotazníkovém šetření se objevily jak uzavřené, tak i otevřené otázky, na které však nebylo vždy nutné odpovídat. Dotazníky byly připraveny ve třech verzích, jedna verze v českém jazyce (pro respondenty z Arménie, kteří hovoří česky), v anglickém (pro tureckou část respondentů) a v arménském jazyce (pro respondenty z Arménie, kteří hovoří jen arménsky). V dotazníku byly zahrnuty výzkumné, filtrační i kontrolní otázky. Dotazování respondentů probíhalo elektronickou formou. Hlavní výzkumné otázky:

- **Shledávají respondenti podobnost ve svých kulturách?**
- **Jaké mají mínění vůči druhému národu a jak vnímají dnešní vztahy mezi sebou.**
- **Jaký mají všeobecný přehled o arménské genocidě?**
- **Jaký mají názor na uznání arménské genocidy Tureckem? Případně, co by uznání genocidy znamenalo pro Turecko/pro Arménii z jejich pohledu.**

2 Definice genocidy

Během celé historie napříč všemi kontinenty se lidstvo za dobu své existence potýkalo neustálými válkami, represemi, zbavováním svobody, vyháněním, vraždami civilního obyvatelstva. Teprve až s příchodem 20. století lidstvo dosáhlo takové technologické úrovně, kdy vraždění mohlo být prováděno masově a systematicky provázeno industriální efektivitou. Nespočet koloniálních válek, vyvraždování Arménů v Osmanské říši, druhá světová válka, která se neodmyslitelně pojí s holocaustem, pokaždé posunuly onu pomyslnou laťku schopnosti lidí vyvraždovat celé národy podle předem stanoveného plánu. Zejména nacistické Německo vynikalo v organizování tak precizního plánu, jakým bylo vyhlazení národů, které provádělo napříč Evropou. V průběhu druhé světové války britský politik Winston Churchill označil hromadnou likvidaci Židů, Romů a dalších evropských národů a menšin za nový zločin, pro který do té doby chybělo správné označení. Až teprve v roce 1944 profesor Yaleovy univerzity ve Spojených státech Raphael Lemkin ve své publikaci *Axis Rule in Occupied Europe* (1944) poprvé použil pojem *genocida*. Jedná se o kombinaci řeckého slova *génos* (ve smyslu národ) a latinského slova *-cidium* (nebo-li vrah). Jeho definice genocidy byla ve znění takovém, že se jednalo o vyhlazení národa nebo příslušníků určité etnické skupiny. Nebylo to pouze jednorázové vyvraždování, ale spíše se jednalo o koordinovaný plán akcí, který směřoval ke zničení základních podmínek života etnicky nebo rasově definovaných skupin, což by v konečné fázi mohlo vést k úplnému vyhlazení skupin jako takových. „*Fázemi takového plánu bývá dezintegrace politických a sociálních institucí, kultury, jazyka, národního cítění, náboženství, ekonomické existence, zničení osobní bezpečnosti, svobody, zdraví, důstojnosti a životů jednotlivců.*“ (Matoušek, Fňukal, 2010, str. 9). Důvodem této likvidace nejsou individuální vlastnosti obětí genocidy, ale příslušnost dotyčné osoby k určité národní skupině. Právní význam dostal pojem genocida až v poválečném období. Během probíhajícího norimberského procesu nebyli hlavní váleční zločinci obviněni z genocidy, nýbrž ze zločinů proti lidskosti (Matoušek, Fňukal, 2010). Obvinění ze zločinu proti lidskosti byli obžalováni podle čl. 6 Statutu, který vymezil soudní Tribunál v Norimberku během soudních procesů obžalovaných po druhé světové válce. Podle výše zmíněného Statutu jsou zločiny proti lidskosti vraždy, vyhlazování, zotročování, deportace nebo jiné ukrutnosti, které byly spáchané proti civilnímu obyvatelstvu před válkou nebo po válce nebo jsou pronásledování

z politických, rasových či náboženských příčin. Všichni vedoucí, organizátoři a podněcovatelé a také spoluviníci, kteří se přímo zúčastnili osnování nebo provádění společného plánu, jsou odpovědní za všechny činy všech osob při provádění takového plánu (Goršenin, 1953). Nicméně je zajímavé, že v průběhů soudních přelíčení byl pojem genocida používán poměrně často. (Matoušek, Fňukal, 2010).

Druhý pohled na definici genocidy přináší Dadrian (2006), který je toho názoru, že genocida má tři prvky. Prvním prvkem je ten, že genocida sebou přináší neustále pokračující konflikt mezi pachatelem a obětí. Mezi mocnými pachateli genocidy a méně mocnými oběti panuje velký rozpor. Proto je velice důležitým prvkem každé genocidy faktor zranitelnosti a slabosti. Ve všech případech genocidy bývají oběti velmi zranitelné, což pobízí pachatele ještě více k tomu, aby konali a pustili se do genocidy. Třetím prvkem genocidy je tzv. oportunistická struktura. Dadrian tvrdí (2006), že většina skupin či států, které se pustí do genocidy, jsou oportunisté. Jinými slovy čekají na vhodnou příležitost, aby mohli zahájit genocidu.

Podle autora knihy *Taking Lives: Genocide and State Power* (1981) Irwinga Horowitze je genocida krajním prostředkem k tomu, aby stát prosadil svoji ideologii a model společnosti, který on uznává za správný a jediný. Zároveň klasifikoval společnosti dle toho, jak si váží života a také práv svých občanů. Podle těchto kritérií poté rozděluje státy na takové, které mají silnější či naopak slabší sklony ke genocidě (Ternon, 1977).

Roku 1984 přinesla Helen Feinová svojí vlastní klasifikaci genocidy a celkem rozlišila čtyři kategorie genocidy. První kategorie souvisela s kulturním rozvojem, dále pak rozlišila genocidu despotickou, trestnou a jako poslední uvedla ideologickou (Ternon, 1997). Zajímavé je, že právě dvě největší genocidy 20. století proběhly v kontextu dvou celosvětových válek. Arménská genocida, která započala během první světové války a židovská během druhé světové války. Válka v takové celosvětové míře velmi často dala příležitost pachatelům, aby se rozhodli, organizovali a nakonec i vykonali genocidu (jaromirstestina.cz, 2006). Pokusit se o inventarizaci v případě otázky genocidy je zcela marnou záležitostí. Stejně jako válka, tak i genocida je jeden z nástrojů, pomocí níž stát řeší problémy se skupinou lidí, na které pohlíží jako na překážku k dosažení svých vlastních cílů. Při hlubším zkoumání genocidy je důležité posuzovat nejen samotný čin, ale je také potřeba brát v potaz okolnosti, které k ní vedly (Ternon, 1997).

2.1 Jednotlivé fáze vedoucí ke genocidě

Proto, aby byl vykonán takový zločin, je zapotřebí si jej dlouhodobě rozvrhnout. Genocida představuje finální moment. Samotné likvidaci předcházejí diskriminační akty, fyzické útoky. Dále je to proces odnárodnění, vyhnání obyvatelstva, vyvlastnění jejich majetku, hromadné masakry a deportace. Je nutné dodat, že tyto etapy nenásledují po sobě, ale naopak se vzájemně prolínají. Celý proces genocidy se také může zpomalovat či naopak zrychlovat a to především působením vnějších vlivů a tlaků. Specifickým znakem genocidy je plánované vraždění vybrané skupiny lidí. I přesto, že v takových chvílích může nastat hysterie z vykonaného činu, organizátoři genocidy velmi často jednají chladnokrevně, přičemž úmysl je zbavit se skupiny jako takové, ale velmi často se váhá, jakou formou to provést, např. uvězněním, vyhnáním, deportací, usmrcením, atd. Mezi genocidou a totální válkou je možné nalézt řadu souvislostí a podobností. Za genocidu může být v mnoha případech zodpovědný stát, stejně jako za válku totální. Stát vykonává tento čin pod záminkou, aby obhájil vnitřní bezpečnost svého území, přičemž jej vykonává úmyslně a plánovitě. Co je však pro genocidu a totální válku odlišné je naopak to, že totální válka proti sobě staví jednoho a jednoho, genocida staví jednoho proti druhému, přičemž ten druhý je protivníkem proti své vůli (Ternon, 1997).

V současné době, především v Evropě, se hodně diskutuje o tzv. *devoir de mémoire* – v překladu tzv. morální zodpovědnosti v paměti. Jedná se o povinnost vědět, připustit a veřejně uznat některé události, které se staly v minulosti a jejichž existence je dnes nezpochybnitelná, ale předpokládá se, že byly umlčovány záměrně. Morální zodpovědnost paměti se týká z velké části tabuizovaných a zamlčených témat, tedy otázky etické a politické, která ovlivňuje nejen samotné protagonisty, ale dotýká se i několika generací jejich potomků. V současnosti je tedy v mnoha zemích trestné a nepřípustné veřejně popírat existenci holocaustu nebo v tomto případě i arménské genocidy (Košťálová, 2012).

Karel Jaspers, autor knihy *Otázka viny, Příspěvek k německé otázce* (1965) vymezil ve svém díle čtyři pojmy viny. První, kriminální vina vymezuje zločiny, které jsou objektivně prokazatelné a jednoznačně porušují zákony. Druhou vinou je politická, která spočívá v činech státníků a v příslušnosti k určitému státu. V konečném důsledku je jedinec nucen nést následky činů tohoto státu. Třetí je tzv. morální vina, za činy, ať už politické či vojenské jsem morálně zodpovědný. Posledním vymezeným pojmem je tzv. metafyzická vina, která říká, že mezi lidmi existuje solidarita, v jejímž důsledku je každý

občan zodpovědný za všechno bezpráví a nespravedlnost na světě a obzvlášť je zodpovědný za zločiny, k nimž dochází za jeho přítomnosti nebo s jeho vědomím. Pokud člověk neučiní nic, aby těmto zločinům zabránil, je spoluvinen.

3 Národ Arménů

Arménský národ si prošel dlouhým obdobím formování a vývoje, které sahá až do 6. stol. před naším letopočtem. Území Arménie zaujímal strategickou polohu, jelikož se nacházelo na křižovatce starověkých a středověkých států. Hranice státu obklopovalo Černé, Kaspické a Středoziemní moře. Historicky se datuje vznik současných hranic Arménie do roku 1639, které vznikly na základě smlouvy mezi Osmanskou říší a říší Safavid. Tato smlouva zajistila arménskému národu výjimku takovou, že nemuseli v případě války bojovat. Na druhou stranu Arméni byli nevítní a v područí cizích vlád, přičemž museli odvádět nevídaně vysoké daně a byli vystaveni diskriminaci, jelikož nebyli muslimové, ale křesťané (Hovannisian, 1986). První velké arménské království, které vzniklo ze dvou nejvýznamnějších říší a to Perské a Římské, vzniklo za panovníka Tigrana II. roku 95 př. n. l. Poslední nezávislý arménský stát, které je spíše známý jako Arménské království v Killikii (poměrně malé úzké území na jihovýchodě Malé Asie), jehož hlavní město leželo tisíce kilometrů na jihozápad, poblíž středomořského pobřeží. V průběhu let se Arméni rozptýlili po celé Anatolii a vytvořili významná společenství nejen v Osmanské říši, ale také v Rusku a také menší enklávu v Persii (Bobelian, 2013). Pro další dva tisíce let byl národ Arménů v područí králů, šlechticů a jiných patriarchů, kteří vládli samostatně, ale častěji byla pod nadvládou mocnějších sousedních říší Východu a Západu. Arménům se podařilo nejen přežít, ale dokázali vytvořit i bohatou a osobitou kulturu tím, že udržovali rovnováhu mezi Orientem i Západem (Hovannisian, 1986).

Přijetím křesťanství za oficiální státní náboženství v roce 301 n. l. se stali terčem nenávisti cizích vládců a jiných nepřátel, kteří je kvůli jejich víře začali pronásledovat. Ve čtrnáctém století nastal definitivní konec arménského království, následkem čehož se země nacházela v neustálém válečném stavu a Arménie přešla opět pod cizí nadvládu. Velkou část země získalo pod svou kontrolu Turecko, s výjimkou východní části, které si nárokovala Perská říše. Od 19. stol. n. l. přepadlo území Arménie carskému Rusku. Tento stav trval až do roku 1991, kdy Arménie získala nezávislost (Hovannisian, 1986).

3.1 Náboženské vyznání Arménů

Křesťanská víra v Arménii měla své počátky již v roce 287 n. l., kdy král Tredat, který nastoupil na trůn díky pomoci Římanů, usiloval o povznesení kultury v říši. Za jeho vlády si křesťanství získalo mnoho přívrženců. Král sám se poté obrátil na křesťanskou víru a poté jej učinil státním náboženstvím v Arménii. Tímto činem se stal oficiálně prvním knížetem na světě, který křesťanství učinil státním náboženstvím, až později, konkrétně ve 4. století n. l. ho následoval také římský císař Konstantin Veliký po svém velkém vítězství nad Maxentiem. Po nástupu krále Santruka se lid arménský a především tedy křesťané stali terčem jeho pronásledování, ale křesťanská víra byla v občanech hluboce zakořeněna i přes úsilí krále jej odstranit stále přetrvávala a rostla. Od roku 441. n. l. dosáhla výrazného rozkvětu kromě náboženství také arménská literatura. Aby nedošlo k mýlce, nejednalo se o literaturu umělecké svobody, ale převažovaly spisy národního významu a s náboženskou tematikou. Co lze říci s jistotou je to, že Arméni měli ještě před příchodem křesťanství svoji samotnou literaturu a kulturu, ale s příchodem křesťanství, které vyhnalo pohanství do ústraní, se tato díla nedochovala. Zachovaly se jen nepatrné známky pohanství a to v dílech zpěvy pohanské od arménskému historika Mojžíše Chorenského (Hansa, 2006).

3.2 Arménský jazyk a literatura

Arménský jazyk je velmi starý a tvoří samostatnou větev jazyků indoevropských a litevskoslovanských. Vyznačuje se bohatou zásobou hlásek. Dnešní abecedu arménskému jazyka tvoří 39 hlásek. Podle historických dat je známé, že vedle používaného spisovaného jazyka grabar, se užíval také světský jazyk ašcharhabar. Během 14. století se v různých krajích Arménie mluvilo celkem osmi arménskými nářečmi. Tyto nářečí nevzešla z klasického jazyka, ale jejich užívání začalo zřejmě na dvorech panovníků, v administraci a také při soudech. Dnes bychom v Arménii narazili zřejmě na dvě velké skupiny nářečí. A to východní a západní. Ke skupině východní, který se vyvinul z nářečí Arménů astrachánských roku 1840, se obvykle zahrnují nářečí ruských a perských Arménů a je používám v Tiflisu. Naopak do skupiny nářečí západních se řadí nářečí tureckých, polských a uherských Arménů. Tato skupina vznikla v Cařihradě na

počátku 14. stol. Zajímavé je i to, že jazykem západoarménským mluví a píší benátští a vídeňští mechitaristé (Hansa, 2006).

Arménská literatura se začala rozvíjet s příchodem křesťanství. Historicky prvním vynálezcem arménského písma byl arménský světec sv. Mesrop Maštoc, který žil v 5. stol. na dvoře krále Chosroa III. S pomocí svého dvorního řeckého písaře vymyslel a sepsal 14 nových značek, z řeckého písma převzal a následně pozměnil 22 značek, poté s touto novou abecedou sepsal první dílo, které bylo ve volném překladu, přísloví Šalamounova. Vynálezem arménského písma započala nová éra, tedy zlatý věk arménské literatury, která však neměla mít dlouhého trvání. Úpadek literatury přišel již v 6. stol. n. l. Během několika století opět docházelo střídavě vlivem historických událostí k vzestupu a poklesu arménské literatury (Hansa, 2006).

3.3 Hospodářský význam Arménie

Hovoří-li se kdekoliv v Evropě o Arménech, většinu lidí napadne národ chytrých, ale velmi často také podle ustáleného úsudku, prohnaných a nestydatých obchodníků. Lid Arménie byl původem rolnickým, avšak v době, kdy ještě většina Evropy byla pokryta pralesy, právě Arméni měli vysoce vyspělou kulturu, vynikali nadáním pro obchodování, čímž se stali pro své potenciální nepřátelé obávaným soupeřem. (Hansa, 2006)

Pro obchodování v Orientu platilo pár základních pravidel. Jedním z těchto pravidel bylo např. politika handlování, jednoduše řečeno šlo pouze o přeplácení a smlouvání mezi kupujícíma obchodníkem. Byli to právě Arméni, kteří byli svým obchodním duchem, ale také svým majetkem stěžejním sloupem obchodu v Orientu. Arménský kupec měl v Orientu pověst důvěryhodného, spolehlivého a uctívaného obchodníka a z těchto důvodů právě Turci sami, ale i jiné významné osoby Ottomanské říše, sultány nevyjímaje, svěřovali svůj majetek právě do rukou arménských obchodníků (Hansa, 2006) V rané fázi šestnáctého století po dobytí Arménie a Kilikie, se značná část arménské populace včlenila mezi turecké obyvatelstvo. Rozsáhlé území říše poskytlo Arménům příležitost obchodovat a ekonomicky se rozvíjet. Jejich přítomnost byla patrná hlavně v Konstantinopoli a jiných významných městských centrech, kde se soustředili na různé obchodní a výrobní podniky a prosadili se jako zprostředkovatelé evropského obchodu s Východem (Adalian, 2009).

4 Postavení minoritních skupin na území Osmanské říše

Obyvatelstvo Osmanské říše bylo jedním z mnoha turkotatarských kmenů, kteří přišli ze Střední Asie do Malé v 11. stol. i nadále zde existují jejich osady. První vládce Osmanské říše, Bythynie Osman (1289- 1326) založil dynastii již ve 14. stol. (Bobelian, 2013). Oslabená Byzanc nebyla schopná vzdorovat náporu Osmanu a ztrácela jedno území za druhým. Hranice Osmanská říše začínala od Malé Asie až po Alžírsko. Dobýváním Balkánského poloostrova zasáhla turecká expanze poprvé i do evropského kontinentu. (Kovář, 2011). Svou rozlohou zaujímal velkou část Středního východu, rozsáhlé území v jihovýchodně Evropě, které v 16. a 17. stol. dosahovalo až k Vídni (Bobelian, 2013). Definitivní konec Byzantské říše nastal v roce 1453, kdy vojska sultána Mehmeda II. (1451 – 1481) dobyla Konstantinopol, který byl přejmenovaný na Istanbul a stal se hlavním městem Osmanské říše. Za vrchol turecké expanze lze považovat vládu Suleymana I. (1520 – 1566), který se dostal po dobytí Bělehradu v roce 1521 a Rhodosu 1522 až do nitra Evropy. Osmanská říše byla absolutistickým a centralizovaným státem a v jeho čele vládl sultán, který byl jediným vlastníkem půdy (Kovář, 2011). Období rozkvětu říše však nemělo dlouhého trvání. Kvůli špatnému vedení, neustálým válkám a narůstajícím nepokojům mezi národnostními skupinami (Řekové, Bulhaři, Slované, Albánci, Arméni, Arabové, Židé, Gruzíni, Egypťané atd.), které vyžadovaly po Osmanské říši autonomii, začala říše značně zaostávat za Evropou (Bobelian, 2013). Na území Osmanské říše byl zaveden tzv. systém millétů. Obyvatelstvo bylo rozděleno do skupin podle jejich víry, kterou vyznávali. Toto rozdělení bylo také spjato s administrativním rozdělením území, mimo jiné zasahovalo také do soudnictví a daní. Každý millét měl svého vůdce, který byl zodpovědný za správu svých členů, např. řecký pravoslavný patriarcha, přebíral zodpovědnost za všechny Řeky, ale také Bulhary, Makedonce, Srby, Albánce, Rumuny a jiné, zatímco arménský patriarcha byl zodpovědný za Armény, ale také Kopty v Egyptě (genocide1915.org).

V roce 1876 se stal novým sultánem Abdul Hamid II. (zvaný též velký vrah či rudý sultán) a zdědil říši, která se nacházela ve velmi komplikované situaci.

Sultán vládl upadající říši, která byla zmítána neustálými boji mezi národnostmi, které později vyústily ve válku za nezávislost na Balkáně, ve kterém Turecko prohrálo (Bobelian, 2013).

Od roku 1912 bývalé obrovské impérium postupně přicházelo o svá významná území, až nakonec ztratilo 20 procent obyvatel a více než 33 procent svého bývalého území, které bylo pod jeho správou v roce 1908. V tu chvíli i Arméni představovali reálné nebezpečí. Myšlenka, že by celá Anatólie připadla arménským nacionalistům, byla nepřijatelná a představovala jednu z fatálních ran nejen pro tureckou moc, ale zřejmě i pro celý stát jako takový. Bylo nezbytné, aby zamítli arménskou nezávislost, jinak hrozilo, že by si Arméni přivlastnili za své, to co náleželo Osmanské říši. I tyto ne zcela na první pohled nápadné faktory hrály už před samotným začátkem genocidy obrovskou roli a přispěly k násilí, ke kterému došlo koncem devadesátých let v 19. stol. (Redgat, 2003).

5 Události arménské genocidy

Roku 1907 došlo v Turecko ke státnímu převratu, přičemž byl sultán Abdul Hamid II. zbaven moci, která následně přešla do rukou Jednoty pokroku (turecky *iththiath ve therakhi*), jinak řečeno strana tzv. Mladoturků (Šaginjan, 2001.) Po donucené abdikaci sultána Abdula Hamida II. dosadila strana Mladoturků do čela jeho bratra Mehmeda V. Poslední sultán Osmanské říše figuroval pouze jako loutka v rukou vojáků. Do čela revoluce nebyli postaveni aktivisté s podporou obyvatelstva, ale hrstka generálů (Huf, 2008). Do doby než se zcela chopili moci, vytvářeli představu revolucionářů a netureckým národům slibovali národní autonomii a také, že nadobro skončí s národním útlakem (Šaginjan, 2001). Jejich ideologie byla ovlivněna mnoha směry – liberalismem, konstitucionalismem, usilovali o přerod společnosti a sekularizaci. Jejich heslo jednota a pokrok bylo inspirováno heslem pozitivisty Augusta Comta pořádek a pokrok. Sporný postoj měli k nacionalismu, elitářství nebo k podpoře vědeckého uspořádání světa společnosti. Přesto však Mladoturci vznesli do osmanské společnosti kulturní renesanci (Stachone, 2008).

Zprvu jim značná část, hlavně západních Arménů důvěřovala. Poté, co se Mladoturci definitivně chopili moci, ukázali pravou podstatu své povahy. Velmi brzy dali lidem najevo, že svými obludnými a darebnými činy předčí samotného sultána Abdula Hamida, jehož období vlády se neslo v duchu častých protiarménských pogromů. Mladoturci se otevřeně hlásili k panturkismu¹, jejich cílem tedy bylo poturečtit a asimilovat všechny národy, které se nacházely na území Osmanské říše. Už v dubnu 1909 na rozkaz Mladoturků započala první vlna pogromů proti Arménům. Hromadné masakry se uskutečnily v Kilikii, konkrétně ve městě Adana a jejím okolí. V té době během pogromů zahynulo 30 000 lidí. Tyto události byly v podstatě jen počátkem krvavé politiky Turků. Mladoturci připravovali zločiny mnohem rozsáhlejších rozměrů. (Šaginjan, 2001). Před vypuknutím první světové války zasáhla Osmanskou říší velká krize. Na Balkáně se začaly dříve porobené národy bouřit a uvnitř impéria se formoval politický odpor. Srbové, Bulhaři, Řekové, Makedonci a Albánci už se nespokojili pouze se spolurozhodováním ve správních sborech, ale usilovali o národní nezávislost. Příležitost k tomu dostali v roce 1912, kdy italské vojsko napadlo osmanskou provincii

¹ Panturkismus – moderní ideologie, která se začala formovat na konci 19. stol. Jedná se o ideologii, která měla být schopna mobilizovat, sjednocovat a zejména zradikalizovat masy lidí, kteří byli tureckého původu. Zdroj: http://www.valka.cz/clanek_11382.html

v Libyi. Mezitím, co Osmané dělali vše pro to, aby uhájili poslední území říše na africké půdě, aliance Srbů, Bulharů a Řeků chystala úder proti impériu. Balkán se tak ocitl uprostřed války, která se velmi brzy změnila v nejkřutější válku moderní doby. Vedení osmanské říše nakonec muselo přistoupit na mírovou dohodu, která zaručovala vzbouřeným národům národní nezávislost, což zároveň pro osmanskou říši znamenalo konec staleté nadvlády v jihovýchodní Evropě (Huf, 2008). Ruská vláda zaujala roli jakéhosi opatrovníka vůči spojeneckým slovanským zemím a také vyžadovala autonomní samosprávu pro několik vybraných národností, které tehdy spadaly pod Osmanskou říši. Tato událost poskytla Turecku další záminku k tomu, aby se začala zabývat arménskou otázkou (Šaginjan, 2001). Původně chtěla mladoturecká strana povolit účast křesťanských národů na politickém řízení, ale po událostech na Balkáně začali hlásat heslo Turecko Turkům (Huf, 2008).

Na počátku první světové války, ale i během ní, v roce 1914 byla Osmanská říše na straně Německa a Rakousko-Uherska, toto spojení ji postavilo proti Rusku, Francii a Velké Británii. Po několika měsících bojů skončil pokus zaútočit na Rusko neúspěšně. Osmani při cestě najít obětího beránka po nezdařeném útoku v bitvě Šarikamiše, svalili vinu na Armény, což nakonec vedlo k odzbrojení arménských vojáků a jejich vyhnání z vojska. Ve stejnou dobu vyhlásila nejvyšší duchovní říše džihád, který naplno schvaloval vraždění křesťanů. V minulosti by Velká Británie a Francie proti tomuto vyhlášení zasáhly, ale jelikož byly v té době nepřáteli impéria, nemohli dělat nic. Německo, které se nikdy Arménů nezastávalo, nemělo v plánu s tím začít ani teď, jelikož by tím ohrozilo své nové spojení s Osmanskou říší. Několik měsíců po začátku války, byli arménští vojáci neozbrojeni a také zcela odříznuti od svých zahraničních zastánců, což je odsoudilo k rozsudku smrti. Německý diplomat Max Erwin von Scheubner-Richter, který působil v Anatolii a později se stal příslušníkem nacistické strany, svým nadřazeným hlásil, že pod záminkou války našli Mladoturci konečné řešení ohledně Arménů. Tímto řešením se mělo stát jak jinak, než genocida. Vůdčími osobnostmi, které se podílely na plánu vyhlazení, byli mimo jiných i ministr vnitra Mehmet Talaat.² (Bobelian, 2013). Dalšími organizátory byli ministr obrany turecké vlády Enver paša,

² Mehmet Tallat Pasha (1874 – 1921), známý také jako Talaat Bey, byl hlavním velitelem arménské genocidy, ministr vnitra (jmenovaný v roce 1909) a jeden z nevlivnějších politiků Osmanské říše. Byl aktivním členem strany Mladoturecků, kteří usilovali o svrhnutí sultána Abdul Hamida. Po událostech genocidy uprchl pod falešným jménem do Německa. Talaat byl shledán vinným z masakrů a dalších zločinů a odsouzen k trestu smrti. Byl zastřelen v Berlíně v roce 1921 arménským občanem Soghomonem Tehlirianem. Zdroj: <http://www.armenian-genocide.org/talaat.html>

vrchní velitel armády Džemal paša. Talaat byl v roce 1922 zabit v Berlíně, Džemal zemřel v Tiflisu (Šaginjan, 2001).

K samotným tragickým událostem v roce 1915, kterou někteří autoři nazývají jako první genocidou 20. století došlo na území tehdejší Osmanské říše. Prvním podnětem celého konfliktu byly ekonomické spory mezi Armény a nomádkými Kurdy. Ti velmi často napadali východoarménské anatolské rolníky, které nutili odvádět povinné daně kurdským náčelníkům. Arméni vyzývali osmanského sultána, aby je zbavil utiskování ze strany Kurdů a zavedl ve východní Anatolii přímou nadvládu. Jejich stížnost nebyla vyslyšena, právě naopak. Krvavé akce se zúčastnily kurdské oddíly, kterým byla ponechána volná ruka, ale zapojila se i armáda Osmanské říše (Souleimanov, 2010).

Jelikož byli Arménii křesťanského vyznání, byli vystaveni diskriminaci, Turci je považovali za druhořadé občany, přičemž se na nich dopouštěli nerovného zacházení, nemohli vyjádřit svobodně svůj názor a také nemohli bojovat v armádě, to vše byla cena, kterou museli zaplatit za to, že vyznávali jinou víru. Našli se i tací, kteří se rozhodli, že raději přistoupí na islámskou víru, aby se vyhnuli takovému zacházení a nebyli vystaveni násilí. Především intelektuálové zůstali věrni svému národu a nepovažovali se za součást Osmanské říše. Bojovali proti diskriminaci a za prosazení reform. Na mnohých územích západní Anatólie nebylo Arménům dovoleno mluvit jejich vlastním jazykem, bylo to povolené jen v případě modliteb a bohoslužeb (Hovannisian, 1986).

V počátečním období genocidy, roku 1914 se pogromy vykonávaly tajně a skrytě před zraky svědků. Arménští muži ve věku 16 až 25 let byli pod záminkou mobilizace a budování cest povoláváni do vojenské služby, následně však byli po malých skupinkách tajně zabiti. Poté, co se Mladoturkům podařilo úspěšně vyhladit bojeschopnou část arménského obyvatelstva, rozhodli se na jaře 1915 přejít k úplnému vyhlazení arménského obyvatelstva (Šaginjan, 2001). Dne 24. dubna 1915 Mladoturci zatklí a také nemilosrdně zabili řadu významných osobností arménské inteligence, mezi nimi se nacházeli spisovatelé, básníci, mluvčí atd. Významný arménský skladatel Komitas přežil jen díky náhodě. Pod tíhou zažitých krutostí, ohavností a hrůzy, kterých se Turci dopouštěli na arménském obyvatelstvu, zcela zešlehl (Hovannisian, 1986). Mladoturci zahájili plán vysídlení pod názvem přesídlení, neboli deportace. Ve stejném období obdrželi Mladoturci rozkaz o přestěhování západoarménského obyvatelstva do pouští v Mezopotámie (putovali přes syrskou poušť do tábora Dajr-az Zaur) až do Sýrie. Tímto jediným rozkazem začalo vyhlazování těch nejbezbrannějších, tedy žen, dětí a starých lidí. Mladoturci se rozhodli, že část obyvatelstva vyvraždí přímo v jejich

vesnicích a městech a zbytek, který byl podroben, vyhubí na cestách. Místní vláda nařídila svým výkonným orgánům, aby nikoho nešetřily. Např. ministr vnitra Tajlat Bej v září 1915 vyslal zprávu aleppskému místodržícímu ve znění, že je nutné vyhladit všechno arménské obyvatelstvo, a z toho důvodu nemohou být ušetřeni ani děti v kolébce. Vykonavači genocidy se uchýlili k nejhorším praktikám. Děti házeli do řek nebo je rovnou přímo pohřbívali do země, ženy na místě bez milsti stínali meči, mladé dívky byly znásilňovány a poté byly buď prodány anebo zabity (Šaginjan, 2001).

Takové zacházení se odehrávalo v různých formách. Někdy se Osmani rozhodli zabíjet jen kulkami, jindy používali nože, sekery a hole k ubíjení svých obětí nebo utínání části jejich těl. Tam, kde byly řeky, se zbavovali svých obětí tak, že je svrhli do jejich hlubin. Ty, kteří neuměli plavat, naháněli postupně do vody, aby se utopili. V jednu chvíli se kvůli nespočetnému množství mrtvol řeka Eufrat ucála. Četníci, kteří byli delegováni k tomu, aby hnali karavany do pouštních táborů, velmi často Armény okrádali o jejich cenné věci, také oděvy a nechávali je bosé a neoblečené jít pěšky přes mrazivé horské cesty anebo přes žhnoucí pouště, kde se obvykle teploty vyhouply až ke čtyřicítce. Ani pro ty nejodolnější Armény nebylo jednoduché bránit se nahodilým únosům, znásilněním a vraždám, kterých se Turci a Kurdové při deportacích dopouštěli. Během nekonečných a dlouhých cest odebírali lidem potravu, aby hlad vyřídil nejzranitelnější. Veškerý pocit důstojnosti, který ještě zbyl, postupně mizel, když deportovaní trpěli špinou, hladu a žízní. Byli nuceni přihlížet smrti svých příbuzných. Lidé žebřali o pomoc, měnili se ve zvířata, prohrabávali výkaly, nenajdou-li nějaké jídlo, pili z kaluží močí a v ještě extrémnějších případech se uchýlovali ke kanibalismu. Ženy, které neměly šanci a možnost, jak své malé děti krmit, je raději házely do řek, aby je nadále nenechávaly trpět. Pro některé lidi představoval důstojný pohřeb jediný světlý okamžik během celé deportace. Mezi osmanskými důstojníky se během deportací rozmohl sadismus. Vojáci dali dohromady pět tisíc Arménů, které následně nechali navršit hranice dříví a trní, poté připoutali jednoho muže ke druhému kolem hranice, které se pak před zraky všech a bez milosti zapálilo. Jeden tehdejší guvernér byl nazýván titulem „podkovář“, protože svým obětím přibíjel hřebíky na chodidla podkovy (Bobelian, 2013).

Vraždění a utiskování arménskému národu mělo v následujících letech další pokračování. V lednu 1918 Turci násilně vtrhli na Kavkaz (Šaginjan, 2001). Německý generál Hans Friedrich von Seeckt, v té době náčelník štábu turecké armády byl pověřen tím, aby zabránil tureckým zvěrstvům proti Arménům na Kavkaze. Turci však postupovali bez žádných známek odporu, protože v té době se následkem ruské revoluce

rozpadla ruská armáda (Adalian, 2009). Dne 12. března armáda Turků obsadila také Erzerum (město ve východním Turecku) a 15. května i Alexandropol. Co se týče zahraniční pomoci, mocnosti Dohody sice považovaly Armény za své spojence, přesto se neměly k tomu, aby učinily aktivní krok k tomu, aby zachránily bezbranné oběti tureckého násilí a bezhlavého vraždění. Tuto citlivou záležitost uzavřely pouze tím, že 24. května 1915 vydaly zprávu, ve které prohlásily členy Mladoturků zodpovědné za masakry Arménů. Např. Spojené státy americké, které se v té době ještě nezúčastnily války žádné takové prohlášení ani nezveřejnily. Dokonce se i přes řadu existujících důkazů rozhodly státní orgány USA vytvořit takové mínění, že zprávy o masovém vyhlazení a vyvražďování jsou zveličené. Mezitím, co Turci na jedné strany nemilosrdně systematicky pobíjeli Armény, americká vláda utužovala s Tureckem obchodní, ekonomické a politické vztahy (Šaginjan, 2001).

Zprávy o systematických vraždách a znásilnění brzy dorazily i na německé ministerstvo zahraničí a na nejvyšší vojenská místa. Odpovědná místa v Berlíně si však jasně vytyčila své priority – ke spojenci (Osmanské říši) se Německo nemohlo za žádnou cenu zachovat příkře. Na všechny civilní i vojenské služby na Blízkém východě byl doručen jasný příkaz ve znění, že se tyto záležitosti měly posuzovat jako vnitroturecké záležitosti a nebylo dovolené do nich jakkoliv zasahovat (Huf, 2008). Fakticky zločin, kterého se dopustili Turci na arménském národu, zůstal nepotrestaný a nikdo nebyl za kruté činy odsouzen. V roce 1987 se nakonec Rada Evropy rozhodla odsoudit Turecko za spáchanou genocidu, rok na to přijala Nejvyšší rada Arménské SSSR zákon (ze dne 22.11.1988), ve kterém vystupují Turci jako jediní viníci obrovských masakrů. Počet obětí arménské genocidy, která trvala od roku 1915-1916 bylo přibližně 1,5 milionů, násilně poturčených se odhaduje na několik set tisíc (Šaginjan, 2001).

5.1 Zprávy

Ministerstvo zahraničních věcí, Washington

Duben, 27. 1915

Americké velvyslanectví, Konstantinopol.

Ruský velvyslanec nás upozornil na výzvu katholicose³ arménské církve, který píše, že tato vláda využila svého vlivu i vlivu turecké vlády k tomu, aby zabránila masakrům nebojících Arménů na území Turecka. Prosí, abyste předložili tuto žádost před vaší vládou, aby s nejvyšší naléhavostí použili všech účinných prostředků k tomu, aby ochránili Armény před násilím, kteří se dostali do rukou těch, kteří vyznávají jiné náboženství. Ruský velvyslanec také zdůrazňuje, že na území Ruska žije mnoho Mussulmanů, kteří nejsou pronásledováni kvůli svému náboženství.

William Jennings Bryan (Obr. 1)

(Adalian, 2009)

Ministerstvo zahraničních věcí, Washington

29. května 1915

Americké velvyslanectví, Konstantinopol.

Francouzské ministerstvo zahraničí žádá, aby následující oznámení bylo předáno turecké vládě. Přibližně celý měsíc kurdské a turecké obyvatelstvo provádělo masakry Arménů se schválením a často také s pomocí osmanských úřadů. Takové masakry se uskutečnily během dubna ve městech Erzerum, Dertchun, Eguine, Akn, Bitlis, Mouch, Sassoun, Zeitou a Cilicia. Obyvatelé asi stovky vesnic blízko města Van byli zavražděni. V tomto městě se nachází asi čtvrtina Arménů, kteří jsou obléháni Kurdy. S ohledem na tyto nové zločiny Turecka proti lidskosti a občanské svobodě, spojenecké vlády oznámí

³ Nejvyšší představitel arménské církve.

veřejně všichni členové osmanské vlády, budou zodpovědní za zločiny a masakry, kterých se dopustili.

William Jennings Bryan (Obr. 2)

(Adalian, 2009)

Americký konzultát, Trebinzond.

20. červen, 1915

Ctěný Henry Morgenthaue⁴

Americké velvyslanectví, Konstantinopol

... oznamuji, že počet obyvatel arménské populace v Trebinzond Vilayet se odhaduje na 36 000 osobo. Ve městě Trebinzond a jiných okolních vesnicích je počet 10 000 Arménů. Z toho celkového počtu bylo již 5 200 odesláno pryč. Děti byly umístěny ve velkých domech v různých částech měst. Existují přibližně tři tisíce takových dětí, které byly umístěny v podobných domech, kterým Turci říkají sirotčince. Přijímají se pouze dívky do 15 let a chlapci do 10 let, starší děti jsou nuceny jít se svými rodiči. Do těchto domů jsou také odvečeny některé arménské ženy a dívky, které se musí o děti starat. Sirotčince jsou hlídány četníky, přičemž má také každý institut svého ředitele. K panu doktoru a paní Crawfordovi se dostalo bezmála 300 dětí, jejichž rodiče byli odvečeni pryč. Některé děti byly velmi malé, v mnoha případech se jednalo dokonce o kojence. Někteří rodiče zanechali peníze a drahocenné šperky, aby tak pokryli náklady na výdaje svých dětí anebo, aby aspoň zůstali v bezpečí. Samozřejmě, že to vše bylo v rozporu s prohlášením, které vydala turecká vláda... (Obr. 3) (Adalian, 2009)

⁴ Henry Morgentahu (1856 – 1946) byl americký velvyslanec působící na území Osmanské říše během arménské genocidy. Původem pocházel z německé židovské rodiny, vystudovaný a úspěšný právní, aktivně podílející se v Demokratické politické straně. V Konstantinopoli navázal užší kontakt s vůdci mladoturků, především s ministrem vnitra Talaatem pashou. Morgentahu předával do Washingtonu rozsáhlé zprávy a informace o veškerém děním během genocidy a nepříjemné situaci Arménů (Adalian, 2009).

6 Popírání genocidy

Typické pro všechny etapy genocidy je jejich popírání, které je možné spatřit v používání slov, v dialektickém převrácení odlidštění, které dovoluje vyhladit celé skupiny lidí. Vykonavatelé genocidy velmi často těží z okolností, např. z války, proto, aby nemuseli vysvětlovat svůj zločin. V mnoha případech se také rozhodnout uzavřít své státní hranice či svůj zločin maskují pod rouškou výjimečných zákonů – stavu obležení, stanného práva, atd. Velmi často se uchylují k praktikám, které jsou typické pro totalitní systémy, vynucují si mučením falešná přiznání a svědectví, podsouvají nepravé dokumenty do archívů, okamžitě vyhladí všechny šifrované a kódované rozkazy o likvidaci. V mnoha případech schválně podněcují svoji oběť k revoltě, kterou následně potlačí a po samotném činu mohou argumentovat tím, že viníkem celé záležitosti je oběť samotná, nikoliv oni sami (Ternon, 1997).

Arménská genocida je významná nejen proto, že se jednalo o první velkou genocidu 20. století, ale také je to genocida, kterou Turecko popírá téměř sto let. Hlavními důvody, proč tak Turecko činí, jsou následující. Turecko tvrdí, že vše, co se Arménům stalo, probíhalo během konfliktu a během deportací, nikoliv však kvůli masakrům. Turecko je tedy toho názoru, že Arméni byli jen obětmi deportace. Dále tvrdí, že pokud se masakry doopravdy odehrály, tak to bylo způsobeno Armény, kteří je vyvolali a vybíjeli Turky, načež oni reagovali stejným způsobem. Tudíž se v tomto případě jednalo o vzájemné páchaní zvěrstev. Třetím argumentem, kterým se Turecko hájí, že ať už se Arménům stalo cokoli, bylo to následkem občanské války v kontextu světové války.

Podle Dadriana (2006) je zásadní to, že pokud někdo popírá nějaký zločin téměř sto let od jeho uskutečnění, lže a klame, není možné, aby najednou změnil svůj postoj, přiznal se ke svým činům. Po takovém doznání by najednou vyplavaly na povrch veškeré předchozí lži, což by postavilo Turecko do nepříjemné pozice, a proto nadále pokračují v popírání. Doznání ze spáchaného zločinu vnímají Turci jako hanobení svého národa, ale také by byli nuceni vyplatit finanční kompenzaci obětem genocidy a přišli by o významná území, především ve východní části Turecka (např. vysokohorské pohoří Ararat) (jaromirstetina.cz, 2006).

Popírání arménské genocidy Turecko posílilo tím, že vydalo zcela odlišná data o obětech zločinu. Podle arménských zdrojů žilo v Osmanské říši až 2,1 milionů Arménů, avšak podle oficiálního tureckého sčítání lidu to bylo pouze 1,29 milionů. Arménské

prameny uvádí 1,5 milionů obětí genocidy, zatímco Turecko tvrdí, že obětí bylo něco mezi 200 000 až 800 000 (Pospíšilová, 2012).

6. 1 Mezinárodní (ne) uznání genocidy

Během a bezprostředně po skončení první světové války bylo veřejně známo, jakých zvěrstev se Osmanská říše dopustila na Arménech. Ve společném prohlášení z 24. května 1915 spojenecké síly, Velká Británie, Francie a Rusko, společně obvinily Mladoturky ze zločinů proti lidskosti a svobodám a právech člověka. V roce 1919 poválečná osmanská vláda stíhala řadu spiklenců z řad Mladoturků. Podpisem smlouvy Sévres z 10. srpna 1920 se Turecko zavázalo k tomu, že dopadne ty, kteří byli za masakry zodpovědní. V této době mezinárodní společenství v žádném případě nezpochybňovalo pravdivost informací a zpráv o vyhlazení Arménů. Situace se změnila, když se moci chopilo kemalistické hnutí, které porušilo již podepsanou smlouvu tím, že napadlo Arménskou republiku, což bylo v rozporu se smlouvou (genocide1915.org). Vývoj události na konci 20. století přispěl k tomu, že veřejnost změnila své vnímání a vytvořila podmínky pro popírání genocidy. Tato transformace posloužila k tomu, aby pozdější generace Arménů, většinou potomci přeživších, usilovala o znovu uznání arménské genocidy mezinárodním společenstvím. V roce 1923 se evropské mocnosti spolu s Tureckem dohodly na podpisu smlouvy, tzv. Lausannské smlouvy, která měla Turecko zbavit všech další odpovědnosti za činy spáchané Osmanskou říší. Turecko se následně ihned po této smlouvě rozhodlo přejít k politice popírání, potlačení jakékoliv veřejné diskuze ohledně genocidy a vytrvale se snažilo vymazat jakékoliv zmínky, které by mohly nasvědčovat o opaku (Adalian, 2009).

Začátek druhé světové války, během níž také docházelo k masovému vyhlazování, holocaustu a dalším zločinům, oživila mezinárodní závazky vůči pronásledování lidí. Arméni začali opět doufat, že se jejich situace dostane do středu zájmu mezinárodních organizací a budou jí věnovat větší pozornost, než tomu tak bylo předtím. Úmluvou z 8. prosince 1948 vstoupilo do poválečného slovníku nové slovo, genocida, které mělo nyní jasně vytyčit a charakterizovat masové vraždění, zločiny proti lidskosti atd. (Pospíšilová, 2012). *„Valné shromáždění OSN prohlásilo v resoluci 96/I ze dne 11. prosince 1946 genocidium za zločin podle mezinárodního práva, přičící se duchu a cílům Organizace*

spojených národů a zavržený civilizovaným světem. Smluvní strany potvrzují, že genocidium, ať už spáchané v míru nebo za války, je zločinem podle mezinárodního práva a zavazují se proto zabraňovati mu a trestat jej“ (osn.cz, 1948). Tento krok znamenal pro Armény to, že konečně mohli oficiálně pojmenovat zločin, který Osmanská říše spáchala (Adalian, 2009). Zprvu se zdálo, že popírání genocidy ze strany Turecka vyvolalo v Arménech krizi identity, mělo to však opačný efekt. Popírání genocidy napomohlo oživení jejich národního uvědomění a posílení soudržnosti. Arménie neváhala a začala shromažďovat potřebné důkazy k vytvoření co nejdůvěryhodnější dokumentace, které měly přispět k tomu, že se genocida stala historickou pravdou (Pospíšilová, 2012).

Otázka arménské genocidy byla součástí jednání OSN, které v roce 1973 vydalo předběžnou zprávu ve znění: *„Pokud jde o současnou epochu, můžeme poukázat na dosti hojnou dokumentaci o arménském masakru, který je považován za „první genocidu XX. století“* (Pospíšilová, 2012, str. 25). Ve zprávě z roku 1979, byla tato část na žádost turecké delegace vynechána. Tento akt podnítil arménské hnutí toužící po spravedlnosti, což nakonec vedlo k útokům proti tureckým diplomatům. V roce 1984 Stálý tribunál národů definitivně rozhodnul o tom, že vyhlazení arménského obyvatelstva za pomoci deportací a masakrů považuje za genocidu (Pospíšilová, 2012). V roce 1987 bylo dosaženo širšího uznání přijetím usnesení Evropského parlamentu, v němž se uvádí, že tragické události od roku 1915 – 1917 představují genocidu (Adalian, 2009). O tři roky později prohlásil, že neuznání a popírání genocidy ze strany Turecka představuje překážku pro jeho vstup do Evropské unie, o které Turecko usiluje řadu let. (Pospíšilová, 2012).

Jako první arménskou genocidu uznala v roce 1965 Uruguay, za ní následoval Kypr (1982), Komise pro lidská práva (1985), Evropský parlament (1987), Rusko (1995), Řecko (1996), Libanon (1997), Belgie (1998), Itálie (2000), Vatikán (2000) (genocide1915.org). Během následujících let toto rozhodnutí podpořily i ostatní členské země, jako např. Francie, která v roce 2001 formálně uznala, že se skutečně jednalo o genocidu. K Francii se připojily i další státy, jako např. Polsko, Velká Británie, (cepsr.cz, 2013), Švýcarsko, Argentina, Kanada, Slovensko, Nizozemsko, Venezuela, Německo, Litva, Čile, Švédsko, Bolívie, v roce 2015 (100 let po genocidě) se připojily i Rakousko a Lucembursko (genocide1915.org).

6.2 Další reakce na uznání genocidy

V dnešní době si žádný stát nemůže dovolit přiznat, že dokonale naplánoval či dokonce spáchal genocidu, i přesto, že by se jednalo o velmi vzdálenou historickou událost. Je-li nějaký stát obviněn z toho, že spáchal genocidu, nezbyvá mu nic jiného než tuto nálepku zcela popřít a odmítnout a zároveň zahladil všechny stopy, aby vyvolal pochybnosti o svém úmyslu. Cílem je zanechat domněnku, že šlo pouze o banální masakr, který může být zahrnut do mezinárodních ztrát (Ternon, 1997).

„*Arménská genocida není nic jiného než jen imperialistické spiknutí*“ (Stone, 2006, str. 3) tento výrok prohlásil turecký politik a zároveň i právník Doğu Perinçek, který se rozhodl jako první člověk popřít arménskou genocidu. Stalo se tak ve Švýcarsku, kde je nezákonné popírat genocidu a každý, kdo tak učiní, bude vzat do vazby. Za své prohlášení byl Perinçek vyslýchán a v roce 2007 byl švýcarským soudem prohlášen za vinného za popírání genocidy. Slavný britský historik Norman Stone⁵, který tvrdí, že je připraven jít za své názory do vazby je toho názoru, že se žádná genocida v minulosti nestala. Domnívá se, že zákony ve Švýcarsku, ale také ve Francii, kde jsou ti, kteří popírají arménskou genocidu zbaveni svobody na jeden rok opovrženímhodným businesssem, za kterým stojí špatný politický systém. Stone (2006) je toho názoru, že pokud se rozhodne Turecko nadále odmítat uznat genocidu, nečiní tak špatně. Především jim nahrává fakt, že nikdy nebylo dokázáno, že spáchali genocidu. Britové, kteří v minulosti okupovali Istanbul, nenašli žádné přímé důkazy, které by prokázaly opak. Nebyli ani úspěšní na Maltě, kde drželi v zajetí Turky a doufali, že tak najdou nějaké důkazy, které by jednoznačně vypovídaly o jejich zločinu (Stone, 2006).

Během několika posledních let bylo snahou arménských historiků procházet dokumenty v archívech v desítkách zemí, aby zjistili, co obsahují. To, co zjistili, už bylo dlouho zřejmé – např. že mnoho Arménů bylo zabito nebo zemřeli v průběhu válečného vyhoštění z mnoha částí Anatólie. Bylo tedy v úmyslu Osmanské říše vyhladit celý národ, nebo to celé byla jen snaha o vyhoštění, která dopadla velmi špatně? Názory mnoha expertů se v tomto ohledu rozcházejí. S variantou, že se jednalo o špatně vykonanou deportaci, se ztotožňuje řada kvalifikovaných expertů. Další historici se naopak

⁵ Norman Stone (1941) je britský historik, který se především zaměřuje na střední a východní Evropu, narodil se v Edinburgu, ve Skotsku. V letech 1984 – 1997 vyučoval moderní historii na Univerzitě v Oxfordu. Od roku 1997 Stone začal pracovat na Univerzitě Bilkent v Ankaře (Turecko), v roce 2005 začal vyučovat na Univerzitě Koc v Istanbulu, kde působí dodnes.

domnívají, že se jednalo o záměrně vyhlazení. Zajímavé je, že někteří z těchto historiků jsou právě Turci (např. Mete Tuncay, Selim Deringil, atd. – Stone (2006) se tedy domnívá, že v případě vyhlášení zákona Francií o genocidě, musí být Turecko připraveno jednat, jinak riskují, že se budou potýkat s vysokými náhradami škody. Sám autor hodlá vystoupit a poukázat na to, že celá záležitost s arménskou genocidou je absurdní, jelikož se domnívá, že se zde využívá pouze moc parlamentu na pokyny historiků, kteří obhajují genocidu starou sto let, jež se udála v zemi 2000 km daleko a přihodila se národu, který hovoří jazykem, kterému rozumí jen pouhá hrstka lidí (Stone, 2006).

6.3 Spoluúčast Německa?

Byli Němci jen pouhými svědky celé události genocidy nebo je lze považovat za komplice Osmanské říše? Na kongresu v Berlíně se řada historiků dohadovala a diskutovala o roli Německa během genocidy Arménů. Nové poznatky ukazují, že německá spoluúčast byla větší, než se původně předpokládalo. Dne 29. září 1916 německý diplomat Gottlieb von Jagow podal parlamentu německé říše zprávu o strašlivých událostech probíhajících v Turecku. Zpráva se týkala masového odsunu a poprav, které se odehrávaly ve východní Anatolii. Německo bylo tehdy koloniální mocností a také spojencem osmanské vlády, které ještě před vypuknutím první světové války pronásledovalo křesťanské Armény. Na obranu německé strany Jagow uvedl, že Německo udělalo vše, co bylo v jejich silách. Zapojení Němců během deportací vidí historikové jako jasný prokazatelný fakt, nicméně co není jasné je to, jakou roli během ní sehráli. Přes 160 historiků z Berlína zkoumalo spoluúčast Německa během genocidy. Podle arménského historika Ashota Hayrunia ze státní univerzity v Jerevanu jsou Němci vnímáni jako spolupachatelé kvůli jejich mlčenlivosti a lhostejnosti, kterou prokázali. Avšak domnívá se, že je důležité, aby německá vláda přijala rozhodnutí, která by genocidu uznala a odsoudila ji jako takovou.

Německá vláda pouze přihlížela tomu, jak turecká vláda pomalu vyháněla Armény z Turecka až do Mezopotámie (dnešní území Kuvajtu, Iráku a Sýrie), přičemž tvrdili, že neměli v úmyslu zasahovat, i přesto, že byli velmi dobře informováni o celé situaci. Historik Rolf Hosfeld z výzkumného ústavu v Postupimi se také domnívá, že německá vláda věděla více než 100 let o genocidě, která se konala na území osmanské říše během let 1915 a 1916. Způsob, jakým Německo hovoří o arménské genocidě,

nepřímo hovoří o jejich spoluúčasti. Němečtí vládní představitelé se záměrně vyhýbají použití slova genocida, když hovoří o Arménii, namísto toho hovoří o masakru či dislokaci.

Přesto se Německo zúčastnilo události vzpomínky na oběti genocidy při příležitosti uplynutí sto let od genocidy, ale není moc důvodů se domnívat, že se tato událost změní pohled uznání genocidy ze strany Německa (Fuchs, 2015).

6.4 Srovnání arménské a židovské genocidy

Někteří historikové a zároveň i zastánci arménské genocidy připomínají prohlášení Hitlera, který na otázku, jak se vypořádá zbytek světa s jeho konečným řešením, tedy vyhlazením Židů, odpověděl, že tento čin bude zapomenut stejně jako v případě Arménů. Přesněji se vyjádřil slovy, kdo po tom všem mluví dnes o vyhlazení Arménů? Historikové tedy nevyvracejí, že ke konečnému řešení měla Hitlera inspirovat právě genocida Arménů a zároveň se tím snažil ospravedlnit vyhlazení Židů (Wilson, 2007). Obě události, které se udály, vykazují podobné charakteristické rysy. V obou případech stát kontrolovala jediná politická strana, která měla veškerou moc, jak civilní, tak i vojenskou. Strana využila příznivých podmínek světové války k tomu, aby vlastními administrativními a technologickými prostředky zlikvidovala, masu lidí, náležící k jedné menšině, jelikož se domnívala, že se proti ní spikla a ohrožuje budoucí existenci svých vlastních příslušníků. Další podobnost je také patrná v tom, že stejně jako v případě židovské genocidy, tak i arménské bylo plánováno i vyhlazení jiných skupin, Poláků, Rusů a jiných slovanských skupin (Němci), Kurdů, Řeků, Arabů (Mladoturky). I přesto, že lze nalézt řadu podobných charakteristických rysů, přece jen jsou v něčem i odlišné. První odlišností je např. to, že oba státy, které vykonaly zločin, neměly ani stejné kulturní dědictví, nedosahovaly stejného ekonomického rozvoje a také neměly stejné důvody zabíjet. Odlišný je motiv, promyšlenost činu a také představy o obětech, pozdější chování nástupnického státu, atd. Mezi Armény a Turky již v minulosti existovaly sporné záležitosti, křivdy, které se během let stupňovaly. V mnoha provinciích Turecka tvořili Arméni většinou část obyvatelstva, byl to nezkrotný národ, který se začal postupem času politicky utvářet, proto je zřejmě, že v tomto případě byl motiv jasný. Na druhé straně Židé nepředstavovali žádnou hrozbu Německu. Nedisponovali ani územím a také nebyli politicky organizováni. Naopak se začlenili do německého státu, někteří byli

schopni zachovat si svoji kulturní a náboženskou identitu, jiní se natolik asimilovali, že si nebyli ani vědomi, že jsou Židé. Snahou Němců bylo vymazat národ, který jim byl až příliš blízký a nechtěli si tuto podobnost za žádnou cenu připouštět. Nakonec existuje taky rozdíl mezi oběma genocidami v chování států následně po činu. Pro celou společnost je židovská genocida platným faktem a německý stát jej uznává. Mladoturci svých jednáním poskytli jiným státům, jejichž ideologie je spíše založená na nacionálním šovinismus než na rasismus vzor, kterému by se mohli přiblížit. V obou případech je zapotřebí, aby se unikátnost obou genocid zachovala v paměti lidstva (Ternon, 1997).

7 Empirická část

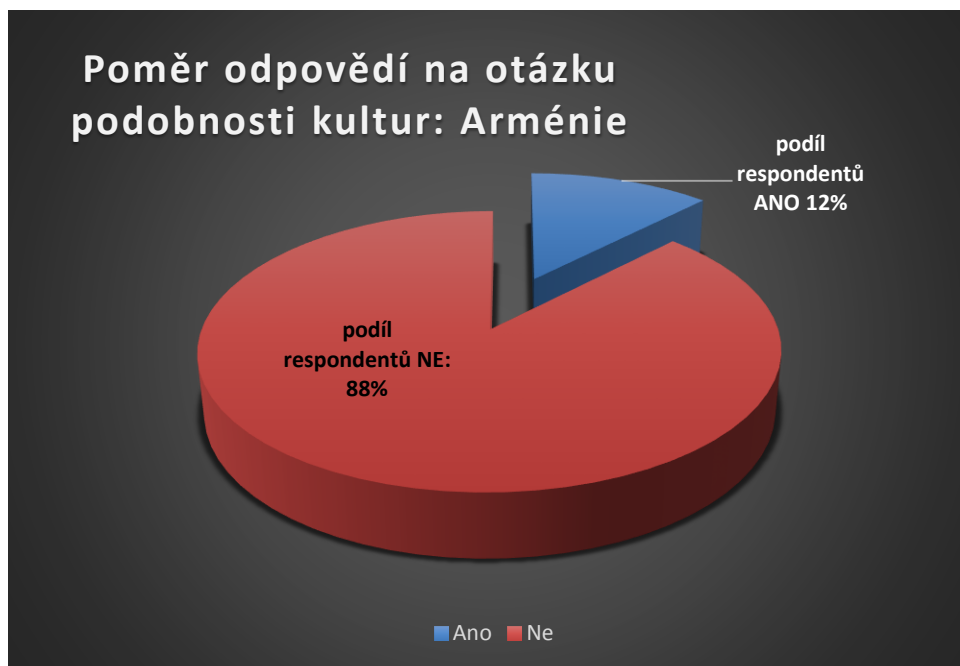
Cílem dotazníkové šetření bylo zahrnout co největší škálu respondentů z Arménie i Turecka, aby byl výsledek co nejefektivnější. Dotazování probíhalo formou webového rozhraní a zcela anonymně.

Arménie: Pro arménskou část respondentů byly vytvořeny dva dotazníky. Jeden v češtině, na který odpovídali Arméni žijící dlouhodobě v České republice. Celkem bylo 39 respondentů, z toho 20 žen (51,3 %) a 19 mužů (48,7%) ve věku 16 – 46 let. Většina respondentů uvedla středoškolské, dále pak vysokoškolské vzdělání, někteří vzdělání neuváděli. Na druhý dotazník vytvořený v arménštině odpovídali respondenti žijící v Arménii. V tomto případě bylo dohromady 18 respondentů, v poměru 12 žen ku 6 mužům, ve věku 22 – 53 let. Na otázku vzdělání uvedli respondenti základní až středoškolské vzdělání.

Turecko: Na dotazníky (vytvořené v angličtině) pro tureckou skupinu respondentů odpovídalo celkem 17 respondentů, ve věku 18 – 29 let. I v tomto případě převažovaly odpovědi žen nad odpověďmi mužů (9:8). Respondenti z turecké skupiny uvedli středoškolské a vysokoškolské vzdělání.

1. Myslíte, že si je turecká a arménská kultura podobná? Pokud ano, uveďte prosím nějaký příklad?

Turecko i Arménie jsou sousedními zeměmi. Jedním ze zásadních rozdílů mezi těmito státy je náboženství. Turecko je muslimský stát se sekulárním charakterem, kdežto Arménie je stát křesťanský, které jako první přijalo v roce 313 n. l. křesťanství jako státní náboženství. Avšak neznamena to, že se tyto země musí kulturně (zvyky, jazykem, tradicemi, morálními hodnotami, atd.) zásadně odlišovat. Cílem této otázky bylo zjistit, do jaké míry vnímají respondenti podobnost mezi arménskou a tureckou kulturou a případně, pokud odpoví kladně, tedy ano, vnímají nějakou kulturní podobnost, uvést konkrétní příklady.

Graf 1: Poměr odpovědí k otázce podobnosti kultur: Arménie

Arménie: Z celkového počtu 55 odpovědí se více jak polovina respondentů shodla na tom, že turecká a arménská kultura nemá podobné rysy. Ti, kteří se rozhodli odpovědět negativně, uvedli ve většině případů, že není možné, aby si dvě odlišné náboženství (islám a křesťanství) byly podobné. Někteří se dokonce domnívali, že Turecko nemá vůbec vlastní kulturu, jelikož převzalo mnoho kulturních znaků např. od Arménů či Řeků. Na druhou stranu se 12,5 % z dotázaných shodla na tom, že tyto dvě kultury mají v některých případech společné znaky, jelikož po dlouho dobu žili Arméni i Turci na společném území, proto není možné, aby nedocházelo k míšení těchto dvou kultur, např. v otázce morálních hodnot, rodinných a společenských vazeb, podobné mentality a smýšlení obyvatel. Dále také sdílejí společnou kuchyni, některé starší zvyky, které se dodržují jak v Arménii, tak i v Turecku. Pojítkem mezi oběma kulturami je podle respondentů i to, že hovoříme o dvou východních kulturách, které mohou mít mnoho společného.

Tabulka 1: Příklady odpovědí jednotlivých respondentů z Arménie na otázku č. 1

Resp. č. 1	„Velice dlouhou dobu žili lidé na stejném území, takže není možné, aby nedocházelo k prolínání arménské a turecké kultury, určité odlišnosti jsou jistě v oblastech, kde hraje velice důležitou roli náboženství, ale jinak si myslím, že jsme si velice blízcí, co se týče kulturních odlišností - neodlišností. Konkrétně - jídlo, chování, výchova, hudba, umění.“
Resp. č. 2	„Pro ostatní lidi, kteří se v Arménské a Turecké kultuře nevyznají, jim můžou tyto dvě kultury připadat podobně, ale pro Armény je jejich kultura jedinečná.“
Resp. č. 3	„Turecko jako potomci tataromongolů nemají skoro žádnou vlastní kulturu, mnoho věcí převzali od menšin (Arméni, Řekové).“

Turecko: V případě tureckého obyvatelstva na tutéž otázku odpovědělo 16 dotazovaných. Z toho většina se domnívala stejně jako v případě předchozím, že kultury si podobné nejsou. Ti, kteří odpověděli, že pro ně arménská i turecká kultura je podobná, uvedli shodně, že podobné jsou především tradiční lidové tance obou národů, tradiční hudba a některá slova (v turečtině se pro nevěstu používá slovo gelin, v arménštině ghalin).

Graf 2: Poměr odpovědí k otázce podobnosti kultur: Turecko

Tabulka 2: Příklady odpovědí jednotlivých respondentů z Turecka na otázku č. 1

Resp. č. 1	„V Osmanské říši žilo mnoho národů, z čehož více jak polovinu tvořili cikáni. Arméni používali turecký jazyk, vlastně jazyky, náboženství a rasa byla osmanskou říši velmi tolerována a respektována“.
Resp. č. 2	„Některá lidová hudba (např. Salin Gelin), lidové kroje, slova (např. slovo nevěsta se turecky řekne gelin, arménsky ghalin).“

2. Máte přehled o událostech mezi Arménií a Tureckem, které se staly 24. dubna v roce 1915? Pokud ano, uveďte něco málo o tom.

Záměrem této otázky bylo zjistit, do jaké míry mají respondenti znalosti o událostech z roku 1915. Výběrem ze čtyř možností měly odpovědět, jak moc jsou o této události informovaní. V souvislosti s tím byla předložena i druhá doplňující otevřená otázka, jejímž smyslem bylo ověřit, jakou věnují důležitost otázkám a také posloužila ke zpětné kontrole.

Tabulka 3: Máte přehled o událostech mezi Arménií a Tureckem, které se staly 24. dubna v roce 1915? - Arménie

Možnosti odpovědí	Počet respondentů	Podíl
Ano, vím o této události mnoho	33	57,9 %
Slyšel/a jsem o tom	8	14,03 %
Znám základní informace	15	26,3 %
Nic o tom nevím	1	1,75 %

Arménie: Z většiny odpovědí Arménů je patrné, že mají široké znalosti o historii svého národa, přičemž většina velmi shodně uvedla základní známé informace o genocidě. Kdo podnikl systematické vyhlazování Arménů, jakým způsobem byli lidé zabíjeni (pochod smrti, zabíjení arménské elity a inteligence, posílání do koncentračních táborů, přičemž cílem nebylo je tam vůbec poslat, ale vyčerpat pochoduující na smrt), kolik bylo obětí, atd. Někteří uvedli, že o válce mezi Tureckem a Arménií je možné uvažovat také jako o válce mezi islámem a křesťanství, která probíhá i do dnes.

Tabulka 4: Příklad odpovědí jednotlivých respondentů z Arménie k otázce č. 2

Resp. č. 1	„Arménská genocida je první skutečnou genocidou 20. století, intenzivní a systematické vyvražďování arménské populace Turky - cca 1,5 milionů obětí. Turci si své oběti rozdělili na 3 skupiny a to na tzv. vůdce, které měli v plánu zlikvidovat, další skupinou byli mladí muži, které zotročili a poté zabili často ve výkopech, které si sami oběti vykopali a třetí skupinou byli ženy, děti a starci. Staré lidi nechali umírat, ženy znásilňovali a prodávali jako otroky a děti také zotročili a znásilňovali. Četl jsem, že bylo opravdu málo dívek starších 7 let, které ještě nebyly znásilněny. Většina Arménů má mezi svými předky oběti právě této genocidy, často si je připomínají u památníků Tsitsernakaberd“ (Obr. 4 a 5).
Resp. č. 2	„Turci vyvraždili více než 1.5 milionů Arménů, ale pořád si to nepřiznávají! Někteří ano, ale vláda stále ne! Je to už 100 let a ještě jsme se nedočkali omluvy a ani vrácení některého historického území“
Resp. č. 3	„Zabili miliony lidí, znásilňovali a stovky lidí pohřbili zaživa ve velkých jámách, který museli kopat sami. Říkalo se, že hlína, pod kterou byli, 40 dní dýchali. Prostě jsou to barbaři. Je třeba tam pustit Hirošimu, Nagasaky“

Turecko: Tabulka č. 5 a 6 odpovídá odpovědím na stejnou předchozí otázku, ale pro tureckou část respondentů. Druhá kontrolní otázka: *Pokud ano, uveďte něco o tom*, poukázala na důležitý rozdíl mezi tím, kdo koho viní z genocidy. Z odpovědí druhé skupiny vyplývá, že před událostmi genocidy žili Arméni a Turci na území Osmanské říše téměř po 600 let a Arménům se říkalo věrný národ (turecky millet-i sadika), během první světové války se rozhodli Arméni zradit Osmanskou říši, když se přidali na stranu Ruska a začali se chovat velmi násilně a ničili jejich vesnice. Z toho důvodu se Osmanská říše rozhodla, že Armény bezpečně deportuje, aby nadále nečinili problémy. Během deportace se rozšířily mezi lidmi nemoci, které zapříčinily smrt dětí a handicapovaných. Tuto záminku využili Arméni ve svůj prospěch, aby zmanipulovali jiné státy a označili tyto události za genocidu. Závěrem z odpovědí vyplývá, že bezprostředním viníkem není Turecko, ale vlastní vinu na celé události nese i Arménie, jelikož se začala chovat velmi vzpurně a nepřátelsky vůči Osmanské říši.

Tabulka 5: Máte přehled o událostech mezi Arménií a Tureckem, které se staly 24. dubna v roce 1915? - Turecko

Možnosti odpovědí	Počet responzí	Podíl
Ano, vím o této události mnoho	5	33,3 %
Slyšel/a jsem o tom	4	26,7 %
Znám základní informace	6	40 %
Nic o tom nevím	0	0 %

Tabulka 6: Příklady odpovědí jednotlivých respondentů z Turecka k otázce č. 2

Resp. č. 1	„Vím, že podle Arménů to byla genocida, kterou spáchali Turci. Rok 1915 je největší tragédií arménské historie a tento den si budou navždy připomínat“
Resp. č. 2	„Arméni rozpoutali revoluci, my zabili je, oni zabili nás.“

3. Kde a jak jste se o arménské genocidě dozvěděli?

Arménie: Pro arménskou část populace je toto téma velmi důležité, je diskutované nejen v médiích, ale především rodiny si tuto událost připomínají a předávají své poznatky a zkušenosti dalším generacím, aby se ubezpečili, že na tuto události nikdy nezapomenou a budou si ji stále připomínat. Převážná většina dotázaných se o genocidě dozvěděla nejprve od rodičů, později si začali zjišťovat veškeré dostupné informace sami z médií, z dostupné literatury, atd.

Tabulka 7: Kde a jak jste se o arménské genocidě dozvěděli?

Možnosti odpovědí	Arménie		Turecko	
	Počet respondentů	Podíl	Počet respondentů	Podíl
Od příbuzných	22	56,4 %	2	13,3 %
Z médií	2	5,1 %	3	20 %
Ve škole	6	15,4 %	10	66,7 %
Jiné	9	23,1 %	0	0

Turecko: Z odpovědí, které poskytla Turecká strana lze zřejmě vyvodit, že události z roku 1915 mohou být součástí učiva na základních/středních školách, což je také pro většinu z dotázaných jedna z možností, jak se dozvěděli o informacích týkající se arménské genocidy. V nejvíce případech právě školní prostředí poskytlo respondentům možnost, jak se o genocidě více dozvědět a informovat.

4. Víte o někom z Vaší rodiny (přátel), kdo žil v roce 1915 a byl svědkem těchto události?

Mnoho rodin si velmi rádo připomíná hrdinské činy svých předků, kteří např. bojovali ve válce či naopak byli oběťmi války, genocidy, apod. Z odpovědí na tuto otázku vyplynulo, že někteří pozůstalí vědí o svých předcích (vzhledem k tomu, kdy se genocida odehrála, se jedná o prarodiče a praprarodiče), kteří byli hluboce zasaženi touto katastrofou z vyprávění. I do dnes má tato událost vliv na jejich rodinu. Někteří mají i materiální důkazy (osobní deníky) od svých prarodičů, ve kterých popisovali strašlivé události, během níž zemřelo nespočet lidí.

5. Myslíte si, že je důležité, aby se vyřešil spor kvůli genocidě mezi Arménií a Tureckem?

Tabulka 8: Myslíte si, že je důležité, aby se vyřešil spor kvůli genocidě mezi Arménií a Tureckem?

Možnosti odpovědí	Arménie		Turecko	
	Počet respondentů	Podíl	Počet respondentů	Podíl
Ano	53	92,9 %	11	68,8 %
Ne	1	1,75 %	2	12,5 %
Nevím	2	3,5 %	1	6,3 %
Není to pro mě důležité	1	1,75 %	2	12,5 %

Jak pro arménskou část respondentů, tak i pro tureckou je velmi důležité, aby se do budoucna vyřešila situace a spor kvůli genocidě mezi oběma stranami. Velmi nepatrná

část odpověděla, že se domnívají, že není důležité, aby k vyřešení sporu došlo. Ostatní odpověděli neutrálně, tedy, že tato skutečnost pro ně důležitá není nebo se nepřiklánějí ani k jedné z variant ano/ne.

6. Připomínáte si události arménské genocidy a jak?

Arménie: Tato otázka byla položena pouze respondentům arménské národnosti. Z praktického důvodu by nebylo vhodné položit otázku v takovém znění tureckému obyvatelstvu, protože se očekává, že si zřejmě tuto událost nepřipomínají vůbec. Převážná část Arménů, kteří žijí mimo Arménii, převážně v České republice si tuto událost připomíná pochodem v Praze. Ani letos tomu nebylo jinak. Při příležitosti uplynutí 100 let od genocidy se 24. dubna 2015 sešly stovky Arménů a pochodovaly Prahou, aby si tuto událost nejen připomněly, ale také zároveň získaly podporu a uznání genocidy od těch, kteří tak ještě neučinili. Ti, kteří nemají možnosti navštívit pietní místo Cernakabert, kam se každoročně schází tisíce Arménů, aby uctili památku zesnulých, sledují tuto událost pouze přímým přenosem anebo si arménskou genocidu připomínají z médií (sociální sítě, články, atd.). Někteří si tuto událost nepřipomínají vůbec.

Tabulka 9: Příklady odpovědí jednotlivých respondentů z Arménie k otázce č. 6.

Resp. č. 1	„Každý rok 24. dubna se koná mše za oběti genocidy a návštěvou Cernakabertu k věčnému hořícímu ohni za oběti genocidy.“
Resp. č. 2	„Myslím na to celkem často, hlavně pokaždé když vidím tureckou vlajku, anebo se někdo zmíní o Turecku“
Resp. č. 3	„Zapaluji svíčku v kostele, mluvím o tom s příbuznými, a informuji o tom své okolí, které kolikrát vůbec netuší, že se v minulosti něco takového odehrálo.“
Resp. č. 4	„Kazdy rok. Přečtu si Werfela. Tento rok jsem pochodoval v Praze“ (Francz Werfel, autor knihy 40 dní, pozn. autorky)
Resp. č. 5	„Určitě ano, každý rok. Na facebooku dávám různé odkazy a fotky. Chci, aby si toho všimlo co nejvíce lidí v mem okolí, protože o těchto událostech se ve školách nemluví, což je velký problém a je to špatně! Jelikož se domnívám, že první historická genocida by se měla připomínat.“

7. Myslíte si, že uznání arménské genocidy by mělo být nadále podmínkou pro vstup Turecka do Evropské unie?

Turecko řadu let usiluje o to, aby mohlo vstoupit do Evropské unie. Existuje řada odborných názorů, proč by mělo či nemělo Turecko do EU vstoupit a případně, co by jeho vstup přinesl obou stranám. Klíčovým kritériem pro vstup Turecka do EU jsou politické, sociální a ekonomické faktory, které mohou rozhodnout o tom, zda budou součástí integrace či ne. Uznání arménské genocidy a vypořádání se svou minulostí je jednou z podmínek, které musí Turecko splnit, aby mohlo usilovat o vstupu do EU. Je jen pouze otázkou času, kdy tato podmínka přestane platit a Turecko tak získá volný prostor pro vstup do unie anebo bude EU nadále trvat na uznání genocidy. Opět byla tato otázka položena pouze arménské části respondentů, jelikož se tam předpokládá větší různorodost odpovědí než v případě turecké části.

Tabulka 10: Myslíte si, že uznání arménské genocidy by mělo být nadále podmínkou pro vstup Turecka do Evropské unie?

Možnosti odpovědí	Počet respondentů	Podíl
Ano	48	84,2 %
Ne	4	7 %
Není to pro mě důležité	5	8,8 %

V tomto případě nadpoloviční většina odpověděla, že je pro ně důležité, aby uznání genocidy nadále zůstalo podmínkou pro vstup Turecka do Evropské unie.

8. Domníváte se, že ostatní státy sympatizují spíše s Tureckem nebo s Arménií?

Tato otázka byla položena respondentům z toho důvodu, že arménskou genocidu uznalo do dnešní doby více jak 20 států, což je vzhledem k tomu, že se událost stala před 100 let velmi nízké číslo. Důvodů, které bráním jiným zemím, aby genocidu uznalo, může být mnoho. Některé státy nebudou uznávat genocidu ze strachu z reakce Turecka. Turecko je oproti Arménii důležitým hráčem na poli politiky a ekonomiky. Strategické důvody tedy nedovolují, aby si země znepřátelily tak silného hráče, pokud by se rozhodly podpořit Arménii. Cílem bylo zjistit podle odhadů respondentů z obou zemí, zda jiné státy tuto záležitost vnímají a případně, na jakou stranu se více přiklánějí a podporují ji.

Tabulka 11: Domníváte se, že ostatní státy sympatizují spíše s Tureckem nebo s Arménií?

Možnosti odpovědí	Arménie		Turecko	
	Počet respondentů	Podíl	Počet respondentů	Podíl
S Arménií	31	54,4 %	8	53,3 %
S Tureckem	5	8,8 %	1	6,7 %
Jiné státy se sporem nezabývají	12	21 %	4	26,7 %
Nesympatizují ani s jednou stranou	9	15,8 %	2	13,3 %

Z výpovědí obou stran (Arménů i Turků) je patrné, že více jak polovina dotazovaných se domnívá, že jiné státy sympatizují s Arménií, co se týče ohledně sporu genocidy. Zajímavé je, že pro odpověď, *státy sympatizují více s Tureckem*, se rozhodlo odpovědět více Arménů (5 responzí) než Turků (1 responze). Např. Izrael nikdy neuzná genocidu, jelikož prodává Turecku zbraně. Nicméně druhou nejčtenější odpovědí na tuto otázku v obou případech byl možnost, že ostatní státy tento spor neřeší a nezajímají se o něj. V opačném případě rozhoduje i to, zda státy, které sympatizují buď s Arménií, nebo Tureckem, jsou křesťanské, nebo islámské.

9. Souhlasíte se zákonem zavedeným např. ve Francii, který trestal odpůrce genocidy pokutou či odnětím svobody na až na jeden rok?

Francouzští zákonodárci přijali 23. ledna 2012 zákon, který měl pod pokutou a odnětím svobody až na jeden rok potrestat všechny odpůrce genocidy. Tento zákon byl ve stejném roce navrácen, i přesto tento čin vyvolal silné napětí mezi Francií a Tureckem. Otázka popírání genocidy není jen problémem sporu Arménie vs. Turecko, ale je to obecně problém jako takový. Je tedy důležité určit, zda se samotné popírání dá považovat za zločin a je nutné vymezit sankce, které by v určité míře trestaly ty, kteří tento zločin proti lidskosti zásadně popírají.

Tabulka 12: Souhlasíte se zákonem zavedeným např. ve Francii, který trestal odpůrce genocidy pokutou či odnětím svobody na až na jeden rok?

Možnosti odpovědí	Počet respondentů (Arménie)	Podíl
Ano	37	64,9 %
Ne	7	12,3 %
O takovém zákonu jsem neslyšel/a	13	22,8 %

Z celkových 57 dotázaných nadpoloviční většina souhlasila se zavedeným zákona, trestající odpůrce genocidy. 12,3 % odpovědělo, že s takovým zákonem nesouhlasí a 13 (22,8%) respondentů se přiznalo, že o žádném takovém zákonu nikdy neslyšeli.

10. Jaký máte vztah k Turkům/Arménům?

Co se týče vztahu k opačné národnosti, tak rozdílný postoj budou mít ti, kterých se genocida dotýká, např. příbuzenskými vztahy a jiný postoj budou zaujímat ti, kteří pouze o genocidě vědí, je součástí jejich národní kultury a záležitostí, ale nijak to neovlivňuje jejich osobní vztahy vůči opačné národnosti. Respondenti pro hodnocení svých výpovědí měli na výběr z 6 možností, které nejlépe odpovídaly tomu, jaký vztah vůči Turkům/Arménům nyní zaujímají.

Tabulka 13: Jaký máte vztah k Turkům/Arménům?

Možnosti odpovědí	Arménie		Turecko	
	Počet respondentů	Podíl	Počet respondentů	Podíl
Velmi dobrý, mám mezi nimi i přátele.	9	15,8 %	2	12,5 %
Mám k nim dobrý vztah	5	8,8 %	3	18,8 %
Toleruji je, jelikož žijí na našem území	1	1,8 %	3	18,8 %
Nemám k nim žádný vztah	24	42,1 %	6	37,5 %
Negativní vztah	11	19,3 %	2	12,5 %
Vnímám je jako svého nepřítele	7	12,3 %	0	0 %

Výsledky pro obě skupiny hovoří, že Turci ani Arméni nemají vůči tomu druhému žádný vztah. Existence jedné skupiny nemá vliv na osobní vztahy vůči té druhé. Větší část Arménů (19,3 %) má vůči Turecku negativní postoj, dokonce je více jak dvanáct procent z celkového počtu hodnotí jako své nepřátelé. Ke stejné odpovědi, tedy *Armény vnímám jako nepřítele*, neodpověděl žádný respondent z Turecka. Lze tedy usuzovat, že arménská část populace vnímá vztahy mezi Tureckem a Arménií intenzivněji a negativněji než Turci a také tak hodnotí jejich postoj vůči nim.

11. Jak nyní vnímáte vztahy mezi Tureckem a Arménií?

Tabulka 14: Jak nyní vnímáte vztahy mezi Tureckem a Arménií?

Možnosti odpovědí	Arménie		Turecko	
	Počet respondentů	Podíl	Počet respondentů	Podíl
Vztahy jsou dobré	0	0 %	0	0 %
Neutrální	10	17,5 %	3	18,8 %
Vztahy nejsou příliš dobré	41	71,9 %	11	68,8 %
Nijak to nevnímám	6	10,5 %	2	12,5 %

Ze 73 odpovědí více jak 70 procent dotázaných Arménů a 68 procent dotázaných Turků se jednomyslně shodlo na tom, že vztahy mezi jejich národnostmi nejsou v současné době velmi dobré. Druhou nejpočetnější odpovědí na tuto otázku bylo, že vztah mezi Arménií a Tureckem vnímají spíše jako neutrální. Žádná odpověď se nepřikláněla k možnosti, vztahy jsou dobré. Tento výsledek může do jisté míry (pokud nepřihlédneme i k dalším faktorům, jako např. jiná víra, které také může být zdrojem napětí mezi státy) vypovídat o tom, že události z roku 1915 do dnes zásadním způsobem ovlivňují vztahy ve společnosti a to hlavně negativní způsobem.

12. Myslíte si, že kdyby se rozhodlo Turecko uznat arménskou genocidu, vedlo by to ke zhoršení situace nebo by se naopak vztahy mezi Arménií a Tureckem zhoršily? Uveďte, proč by tomu tak bylo.

Tabulka 15: Myslíte si, že kdyby se rozhodlo Turecko uznat arménskou genocidu, vedlo by to ke zhoršení situace nebo by se naopak vztahy mezi Arménií a Tureckem zhoršily?

Možnosti odpovědí	Arménie		Turecko	
	Počet respondentů	Podíl	Počet respondentů	Podíl
Ano, určitě by se situace zlepšila	20	35,1 %	0	0 %
Ano, vztahy by mohly být lepší	20	35,1 %	3	18,8 %
Ne, situace by byla více napjatá	11	19,3 %	10	62,5 %
Nevím	6	10,5 %	3	18,8 %

Na rozdíl od turecké skupiny, se arménská domnívá, že pokud by se Turecko do budoucna rozhodlo uznat genocidu, mohlo by to přispět k tomu, že by se situace mezi aktéry zlepšila. 18,8 % z celkových dotázaných Turků se domnívá, že situace by mohla být lepší. Stejně jako i v předchozím případě se obě skupiny shodly, že po uznání genocidy by naopak vztahy mezi Tureckem a Arménií byly napjatější, než je tomu doposud, což může znamenat, že uznání genocidy nemusí být konečným a pozitivním řešením celého sporu, ale naopak dává příležitost pro vznik dalších konfliktů a konfrontací mezi oběma skupinami.

Arménie: Pokud by se Turecko rozhodlo uznat genocidu, znamenalo by to podle většiny odpovědí pro Turecko především to, že by se muselo vypořádat se svou vlastní minulostí. Turecko by bylo nuceno vrátit východní území, které dnes patří Tureckou, ale Arménie je považují za své. Uznání by otevřelo obchodní a dopravní cesty a také cestu k usmíření. Z celkového hlediska by to vedlo k vyjasnění vztahů, lidé by se přestali nenávidět a znamenalo by to mír mezi oběma stranami. Většinou však Arménií ohledné uznání genocidy Tureckem velmi skeptičtí.

Tabulka 16: Příklady odpovědí jednotlivých respondentů z Arménie k otázce č. 12

Resp. č. 1	„Už by si lidé neměli co vyčítat. Dnešní Arméni vědí, že dnešní Turci nemají s genocidou nic společného, ale popírat ji je strašné bolestné pro Armény. Tímto krokem by se vykročilo správným směrem k usmíření.“
Resp. č. 2	„Už jenom kvůli té náhradě, kterou by nám museli poskytnout, by řada tureckých občanů nesouhlasila a nemyslím si, že by se něčím dalo nahradit milion a půl životů našich předků, vztahy mezi Tureckem a Arménií podle mně nikdy nebudou lepší -Arméni nikdy nezapomenou na bolest, kterou nám Turci způsobili, protože kvůli nim nežijeme ve své vlasti a musíme žít v cizí zemi“
Resp. č. 3	„Protože je to geopolitika! Pokud člověk dobře umí geopolitiku, tak pochopí, že to nikdy nepřiznají. I když to přiznají, tak vztahy budou ještě šílenější mezi civilním obyvatelstvem. Přiznává nebo nepřiznává to vláda, nikoliv civilní obyvatelstvo.“
Resp. č. 4	„Myslím si, že nic nebude hned tak - vzaty budou možná ze začátku navenek vypadat lepší, ale něco jako genocida se nedá jen tak zapomenout a země jako Turecko nikdy nebude považovat Arménií za bratrský národ. Ale věřím, že by to mohlo vést k lepším politickým a ekonomickým změnám“

Turecko: Turci ve svých odpovědích zdůrazňují fakt, že i Arméni zabili mnoho lidí a v tomto případě se nedá hovořit o žádném holocaustu. I Turci se domnívají, že Arménie bude vyžadovat navrácení svého ztraceného území. Někteří usuzují, že z krátkodobého hlediska by uznání ke zlepšení situace nevedlo, ale s odstupem času by mohly být vztahy mezi Arménií a Tureckem lepší.

Tabulka 17: Příklady odpovědí jednotlivých respondentů z Turecka k otázce č. 12

Resp. č. 1	„Možná by se zlepšily vztahy mezi státy, ale ne vztahy mezi národy“
Resp. č. 2	„Jsem z Turecka a Arméni jsou lháři, jsou to spíš hračky v rukou USA a Evropské unie.“
Resp. č. 3	„Protože Arméni chtějí území, možná i více. I kdybychom uznali genocidu, což neuděláme, tak to ničemu nepomůže...“

13. Pokud by se Turecko rozhodlo uznat genocidu, co očekáváte od Turecka?

Tabulka 18: Pokud by se Turecko rozhodlo uznat genocidu, co očekáváte od Turecka?

Možnosti odpovědí	Počet responzí	Podíl
Finanční kompenzaci	7	12,3 %
Navrácení území	17	29,8 %
Všechny předchozí možnosti	19	33,3 %
Neočekávám nic	14	24,6 %

Arménie: Většina respondentů pro arménskou část očekává, jak navrácení území, o které během sporů přišly, ale také finanční kompenzaci. Během genocidy byla celá řada arménského obyvatelstva zbavena svého cenného majetku, kterého se jim nedostalo nikdy zpět. Více jak 24 procent se domnívá, že uznání genocidy by Arménii nepřineslo vůbec nic.

14. Pokud by se Turecko rozhodlo uznat genocidu, co by to znamenalo pro Turecko?

Tabulka 19: Pokud by se Turecko rozhodlo uznat genocidu, co by to znamenalo pro Turecko?

Možnosti odpovědi	Počet respondentů	Podíl
Turecko se smíří se svojí minulostí	3	18,8 %
Získá uznání jiných států	1	6,3 %
Ztratí důvěru od jiných států	4	25 %
Nic se nezmění	8	50 %

Turecko: Polovina respondentů je toho názoru, že uznání genocidy by pro Turecko neznamenovalo vůbec nic. Jen 18,8 procent dotázaných si myslí, že by se tímto činem

Turecko mohlo vypořádat se svojí minulostí. Na druhou stranu by také oficiální přiznání genocidy znamenalo ztrátu důvěryhodnosti ze strany jiných států, jelikož stol let zapírání a zamlčování pravdy se může negativně podepsat na Turecku.

15. Myslíte si, že události z roku 1915 jsou ze strany Arménie příliš zveličené?

Tabulka 20: Myslíte si, že události z roku 1915 jsou ze strany Arménie příliš zveličené?

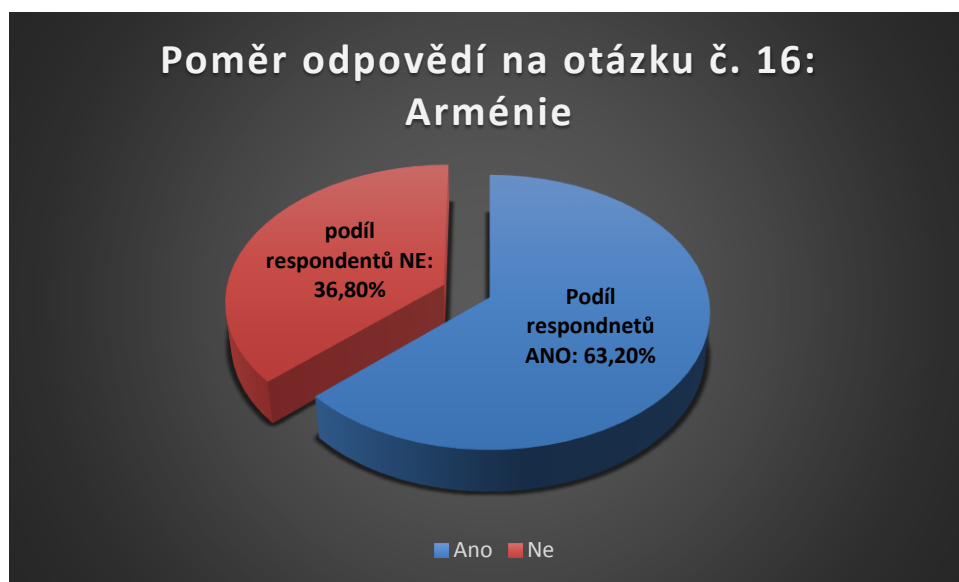
Možnosti odpovědí	Počet respondentů	Podíl
Ano	11	68,8 %
Ne	3	18,8 %
Nevím	2	12,5 %

Otázka byla zahrnuta v dotazníkovém šetření pouze pro tureckou část, s ohledem na to, že dle některých názorů je celá záležitost arménské genocidy příliš zveličena a to především ze strany Arménie. Podle výpovědí více jak poloviny respondentů lze tedy potvrdit domněnku, že záležitosti okolo genocidy jsou arménskou stranou přehnané a zveličené. Někteří se přiznávají, že ano, stala se obrovská tragédie, která poznamenala oba národy, ale je potřeba se přenést přes minulost a nevracet se do minulosti. Je potřeba si uvědomit, že se genocida dnes přímo nikoho nedotýká, což umožňuje občanům navázat lepší vztahy a vybudovat cestu pro lepší společnou budoucnost.

16. Myslíte si, že události z roku 1915 týkají pouze politické sféry nebo zasahují i do jiných odvětví (ekonomika, hospodářství, společnost, atd.)?

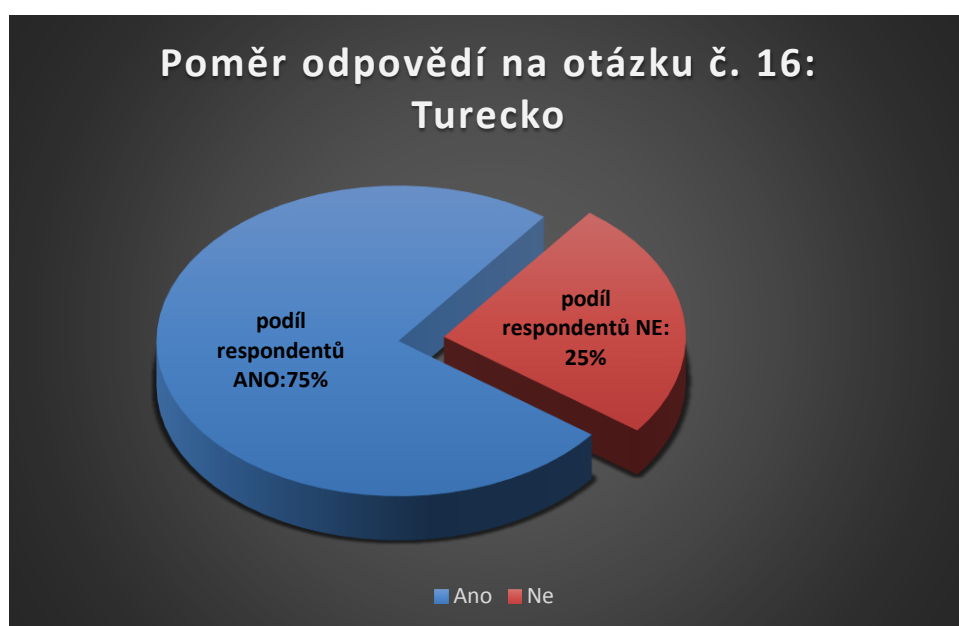
Arménie: Majoritní většina dotázaných odpověděla, že arménská genocida je záležitostí nejen politiky, ale především otázkou společenských svazků (společenského a psychologického rázu), ekonomiky (pokles HDP, vysoká nezaměstnanost, pokles cestovního ruchu, ztráta velké části významných území, atd.) Ovlivnila také mezinárodní

vztahy a náboženstvím. Lze tedy odvodit to, že arménská genocida není jen záležitostí politiků a politického sporů mezi národy, ale zasahuje do všech sfér života celého národa a má na ně negativní vliv.

Graf 3: Poměr odpovědí k otázce č. 16 - Arménie

Turecko: I v tomto případě se více jak polovina (75 % dotázaných) shodla na odpovědi ANO. Ti, co odpověděli opačně se, domnívají, že v dnešní době je to pouze a jen celé o politice, právě politici jsou ti, kteří za nás dělají důležitá rozhodnutí.

Graf 4: Poměr odpovědí k otázce č. 16 – Turecko

8 Závěr

Ve 20. století na území dnešního Turecka probíhal spor mezi dvěma národy Armény a Turky, který vyústil v genocidu, kterou někteří historikové považují a nazývají první genocidou moderního světa. Její počátek se datuje do roku 1915, kdy se Osmanská říše rozhodla zbavit se svého nepřítele, Arménů, tím, že zinscenuje dokonalý plán pro vyhlazení arménské menšiny, která v té době žila po jejich boku na jejím území. Prvotní pohnutkou byla snaha Arménů vymanit se ze závislosti na Osmanské říši. Snaha o získání nezávislosti hnala do boje s Turky i jiné národy, např. Bulhary, Srby, atd. Tento boj vyústil až v krvavé války na Balkáně, ve kterých Osmanská říše vzešla jako poraženec. Na evropském kontinentu ve stejné době vrcholila první světová válka, do které se Osmanská říše také zapojila. Po přímém střetu s Ruskem na arménském území Osmané prohráli a z porážky vinili Armény. To jim poskytlo další záminku, aby rozdmýchaly hněv proti Arménům a na plno začaly s řešením arménské otázky. Hlavními iniciátory genocidy byli tzv. Tři pašové (předseda vlády Talaat, ministr vnitra Džamal, ministr války Enver). Vyhlazování Arménů představovalo hromadné deportace, popravy a pogromy, během nichž zemřelo více jak 1,5 milionů Arménů.

Sto let od ukončení genocidy arménský národ nezapomněl na tragédii a křivdu, kterého se na nich dopustili Turci. Situace mezi Arménií a Tureckem se nachází ve fázi obviňování a popírání. Arméni vytrvale pokračují ve své snaze přinutit Turecko, aby se ke svým činům doznalo a oficiálně uznalo genocidu. V současné době žije v Arménii více jak 3 milionů obyvatel, arménskou diasporu, která se nachází téměř po celém světě, tvoří dalších 5 milionů Arménů. Jedná se především o druhou a třetí generaci imigrantů, kteří bojují za uznání genocidy, která stála životy jejich předků. Do dnešní doby uznalo genocidu více jak 22 zemí. Nikdo nepochybuje o tom, že se doopravdy o genocidu jednalo, avšak jsou to politické, ekonomické, strategické a jiné vazby k Turecku, které převyšují nad morálními zásadami a brání jiným státům, aby oficiálně genocidu uznaly.

Účelem empirického šetření také bylo mimo jiné porovnat s odstupem času veřejné mínění a postoje Arménů a Turků ohledně arménské genocidy, která měla zásadní vliv na formování vzájemných vztahů a společného soužití obou národů. Obyvatelé obou zemí cítí silnou vazbu ke své historii i ke svému národu, na který jsou právem hrdí. Je tedy zcela logické, že jejich názory se budou v mnoha pohledech na věc rozcházet. Arménie se jednomyslně shoduje, že o genocidu bez pochyby šlo. Turecko zásadně

odmítá používat slovo genocida, jelikož to dle jejich názorů nevyovídá o tom, co se doopravdy stalo. Dle jejich mínění je třeba hledat viníky na straně Arménie, která podnítila boje. Deportace byly jen nástrojem, jak chránit vlastní turecké obyvatelstvo před násilným arménským, které by je mohlo ohrozit. Po tolika letech zapírání a vzájemného obviňování jsou dnešní vztahy mezi Armény a Turky spíše negativnějšího rázu, což se dalo vzhledem k situaci očekávat. Co se týče prognózy budoucího vývoje sporu, oba státy si přejí, aby se situace mezi nimi vyřešila, avšak nelze jasně hovořit o tom, zda vyřešení povede ke zlepšení vztahů či nikoliv. Někteří respondenti se domnívají, že vyřešení by mohlo vést k otevřenosti vztahů, ekonomiky, atd. Nabízí se otázka, proč doposud Turecko genocidu neuznalo. Důvody mohou být prosté. Přiznáním sto letého zapírání by Turecko mohlo ztratit svoji důvěryhodnost, vedle hrdosti a cti by také riskovalo ztrátu území, která jsou stejně tak důležitá i pro Arménii.

Je tedy možné, že potrvá dalších sto let, než Turecko poleví a přizná se nebo bude nadále pokračovat ve své úspěšné politice zapírání a lhaní, dokud Arménie nadobro nevzdá svoji snahu a smíří se s tím, že za genocidu nikdo následky neponese. Genocida v roce 1915 zanechala za sebou mnoho obětí a zanechala hlubokou ránu v myslích mnoha Arménů, kteří na ní mohou jen stěží zapomenout.

Seznam tabulek

TABULKA 1: PŘÍKLADY ODPOVĚDÍ JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ Z ARMÉNIE NA OTÁZKU Č. 1	35
TABULKA 2: PŘÍKLADY ODPOVĚDÍ JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ Z TURECKA NA OTÁZKU Č. 1	36
TABULKA 3: MÁTE PŘEHLED O UDÁLOSTECH MEZI ARMÉNIÍ A TURECKEM, KTERÉ SE STALY 24. DUBNA V ROCE 1915? - ARMÉNIE	36
TABULKA 4: PŘÍKLADY ODPOVĚDÍ JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ Z ARMÉNIE K OTÁZCE Č. 2	37
TABULKA 5: MÁTE PŘEHLED O UDÁLOSTECH MEZI ARMÉNIÍ A TURECKEM, KTERÉ SE STALY 24. DUBNA V ROCE 1915? - TURECKO	38
TABULKA 6: PŘÍKLADY ODPOVĚDÍ JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ Z TURECKA K OTÁZCE Č. 2	38
TABULKA 7: KDE A JAK JSTE SE O ARMÉNSKÉ GENOCIDĚ DOZVĚDĚLI?	38
TABULKA 8: Myslíte si, že je důležité, aby se vyřešil spor kvůli genocidě mezi Arménií a Tureckem?	39
TABULKA 9: PŘÍKLADY ODPOVĚDÍ JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ Z ARMÉNIE K OTÁZCE Č. 6.	40
TABULKA 10: Myslíte si, že uznání arménské genocidy by mělo být nadále podmínkou pro vstup Turecka do Evropské unie?	41
TABULKA 11: Domníváte se, že ostatní státy sympatizují spíše s Tureckem nebo s Arménií?	42
TABULKA 12: Souhlasíte se zákonem zavedeným např. ve Francii, který trestal odpůrce genocidy pokutou či odnětím svobody na až na jeden rok?	43
TABULKA 13: Jaký máte vztah k Turkům/Arménům?	43
TABULKA 14: Jak nyní vnímáte vztahy mezi Tureckem a Arménií?	44
TABULKA 15: Myslíte si, že kdyby se rozhodlo Turecko uznat arménskou genocidu, vedlo by to ke zhoršení situace nebo by se naopak vztahy mezi Arménií a Tureckem zhoršily?	45
TABULKA 16: PŘÍKLADY ODPOVĚDÍ JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ Z ARMÉNIE K OTÁZCE Č. 12	46
TABULKA 17: PŘÍKLADY ODPOVĚDÍ JEDNOTLIVÝCH RESPONDENTŮ Z TURECKA K OTÁZCE Č. 12	46
TABULKA 16: Pokud by se Turecko rozhodlo uznat genocidu, co očekáváte od Turecka?	47
TABULKA 17: Pokud by se Turecko rozhodlo uznat genocidu, co by to znamenalo pro Turecko?	47
TABULKA 18: Myslíte si, že události z roku 1915 jsou ze strany Arménie příliš zveličené?	48

Seznam grafů

GRAF 1: POMĚR ODPOVĚDÍ K OTÁZCE PODOBNOSTI KULTUR: ARMÉNIE.....	34
GRAF 2: POMĚR ODPOVĚDÍ K OTÁZCE PODOBNOSTI KULTUR: TURECKO.....	35
GRAF 3: POMĚR ODPOVĚDÍ K OTÁZCE Č. 16 - ARMÉNIE	49
GRAF 4: POMĚR ODPOVĚDÍ K OTÁZCE Č. 16 – TURECKO	49

Seznam příloh

OBRÁZEK 1: ZPRÁVA ARMÉNSKÉHO KATHOLIKOSE Z 27. DUBNA 1915	57
OBRÁZEK 2: ZPRÁVA Z 29. KVĚTNA 1915 – SPOJENCI UPOZORŇUJI OSMANSKOU ŘÍŠI, ABY POZASTAVILI MASAKRY ARMÉNŮ	58
OBRÁZEK 3: ZPRÁVA Z 20. ČERVNA 1915 O ZACHÁZENÍ S DĚTMI V OBLASTI TREBIZOND	59
OBRÁZEK 4: PIETNÍ MÍSTO CICERNAKABERD V JEREVANU, HLAVNÍM MĚSTĚ ARMÉNIE	60
OBRÁZEK 5: PIETNÍ MÍSTO CICERNAKABERD V JEREVANU, HLAVNÍM MĚSTĚ ARMÉNIE	60

Seznam použité literatury

1915 Genocide - Frequently Asked Questions. *Genocide1915.org* [online]. [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: http://www.genocide1915.org/fragorochsvar_bakgrund.html#not10

ADALIAN, R. Paul. Armenian Genocide. Armenian National Institute [online]. Nedatováno. [cit. 2009-03-20]. Dostupné z <http://www.armenian-genocide.org/us-4-27-15-text.html>

BOBELIAN, Michale. *Děti Arménie: zapomenutá genocida a stoletý boj o spravedlnost*. Vyd. 1. Litomyšl: Paseka, 2013, 318 s. ISBN 978-80-7432-312-6.

FUCHS, Richard. Armenian genocide - German guilt?. In: [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.dw.de/armenian-genocide-german-guilt/a-18298891>

GORŠENIN, Konstantin Petrovič. Norimberský proces: sborník materiálů. 1. vyd. Praha: Orbis, 1953, 661, [2] s.

Fňukal, Jiří Matoušek-Miloš. Přítomnost: "Fenomén genocida." *PODOBY GENOCIDY*. Praha, 2010. ISBN 1213-0133. Dostupné z: http://www.server.pritomnost.cz/archiv/cz/2010/2010_3.pdf#page=9

HUF, Hans-Christian. 2008. *Vzestup a pád mocných říší: Čínské císařství, Carské Rusko, Osmanská říše, Německá říše*. Vyd. 1. Frýdek-Místek: Alpress, 285 s. ISBN 978-80-7362-647-1.

HANSA, Karel. *Hrůzy východu: (se 60 původními fotografiemi)*. [Praha: s.n., 2006], 154 s., [46] s. obr. příl. ISBN 80-239-8157-9.

Informační centrum OSN v Praze. Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia [online]. Poslední revize 2005. [cit. 2009-02-07]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf>

JASPERS, Karl. Otázka viny: příspěvek k německé otázce. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1991, 92 s. ISBN 80-204-0244-6.

KOVÁŘ, Petr. *Témata – Všeobecný přehled Přijímací zkoušky na VŠ*. Praha: Fragment, 2011. ISBN 9788025315774. Dostupné také z: <https://books.google.cz/books?id=oWoIAQAQAQBAJ&pg=PA166&dq=Osmansk%C3%A1+%C5%99%C3%AD%C5%A1e&hl=cs&sa=X&ei=T1FXVayXGM-y7QbXpIMQ&ved=0CDwQ6AEwBQ#v=onepage&q=Osmansk%C3%A1%20%C5%99%C3%AD%C5%A1e&f=false>

KOŠŤÁLOVÁ, Petra. *Stereotypní obrazy a etnické mýty: kulturní identita Arménie*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 315 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-093-3.

POSPÍŠILOVÁ, Lucie. *Arménská genocida – první moderní genocida v dějinách?*. Brno, 2012. Dostupné z:[http://is.muni.cz/th/363860/fss_b/Pospisilova -
_Bakalarska_prace.pdf](http://is.muni.cz/th/363860/fss_b/Pospisilova_-_Bakalarska_prace.pdf). Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce PhDr. Michal Vašečka, Ph.D.

REDGATE, A. *Arméni*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2003, 424 s. Dějiny národů (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 80-7106-350-9

STACHONE, Kateřina. Arménská genocida. [Http://stachone.eu/](http://stachone.eu/) [online]. 2008 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <http://stachone.eu/armenska-genocida/>

SOULEIMANOV, Emil. Přítomnost: Arménská genocida jako mezinárodně politický fenomén. Praha, 2010. ISBN 1213-0133. Dostupné z:http://www.server.pritomnost.cz/archiv/cz/2010/2010_3.pdf#page=9

Stenozáznam z jednání konference Arménská genocida | duben 2006 | Aktuality | Jaromír Štětina. In: [online]. Praha, 2006 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z:<http://www.jaromirstetina.cz/aktuality/duben-2006/stenozaznam-z-jednani-konference-armenska-genocida.html>

STONE, Norman. *There is No Armenian Genocide*'. 2006 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: <http://www.tc-america.org/files/news/pdf/stone.pdf>

Středo Evropské politické studie Central European political studies review. Brno, podzim 2013, roč. 15, č. 4. ISSN ISSN 1212-7817. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=602>

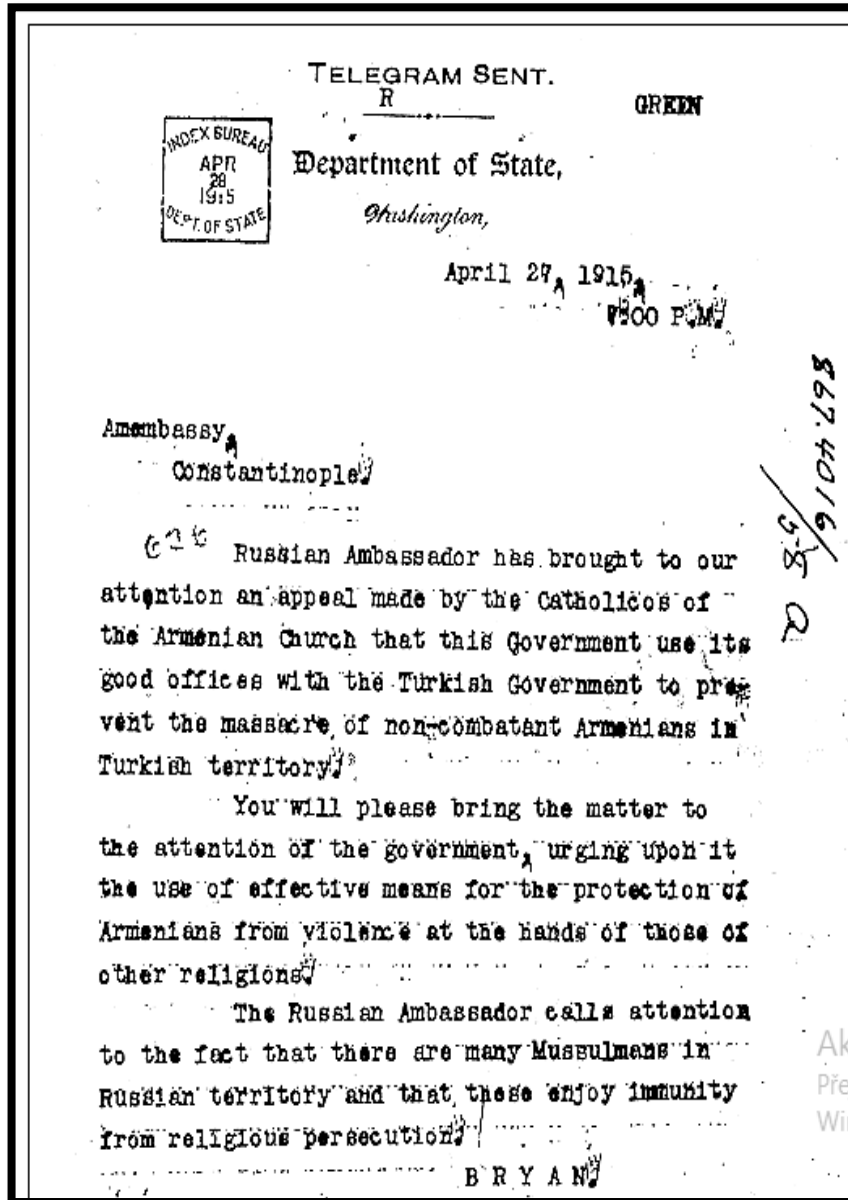
ŠAGINJAN, Vagaršak. *Dějiny Arménie od počátku až do roku 2000*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, 209 s. ISBN 80-246-0196-6.

TERNON, Yves. *Genocidy 20. století: zločinný stát*. Vyd. 1. Praha: Themis, 1997, 358 s. ISBN 80-858-2145-1.

WILSON, Jonathan. Holocaust and Armenian Genocide Compared. [online]. 2007 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z:<http://www.armeniangenocidedebate.com/holocaust-and-armenian-genocide-compared#HitlerQuoteaProofofArmeniangenocide>

Přílohy

Obrázek 1: Zpráva arménského katolíka z 27. dubna 1915

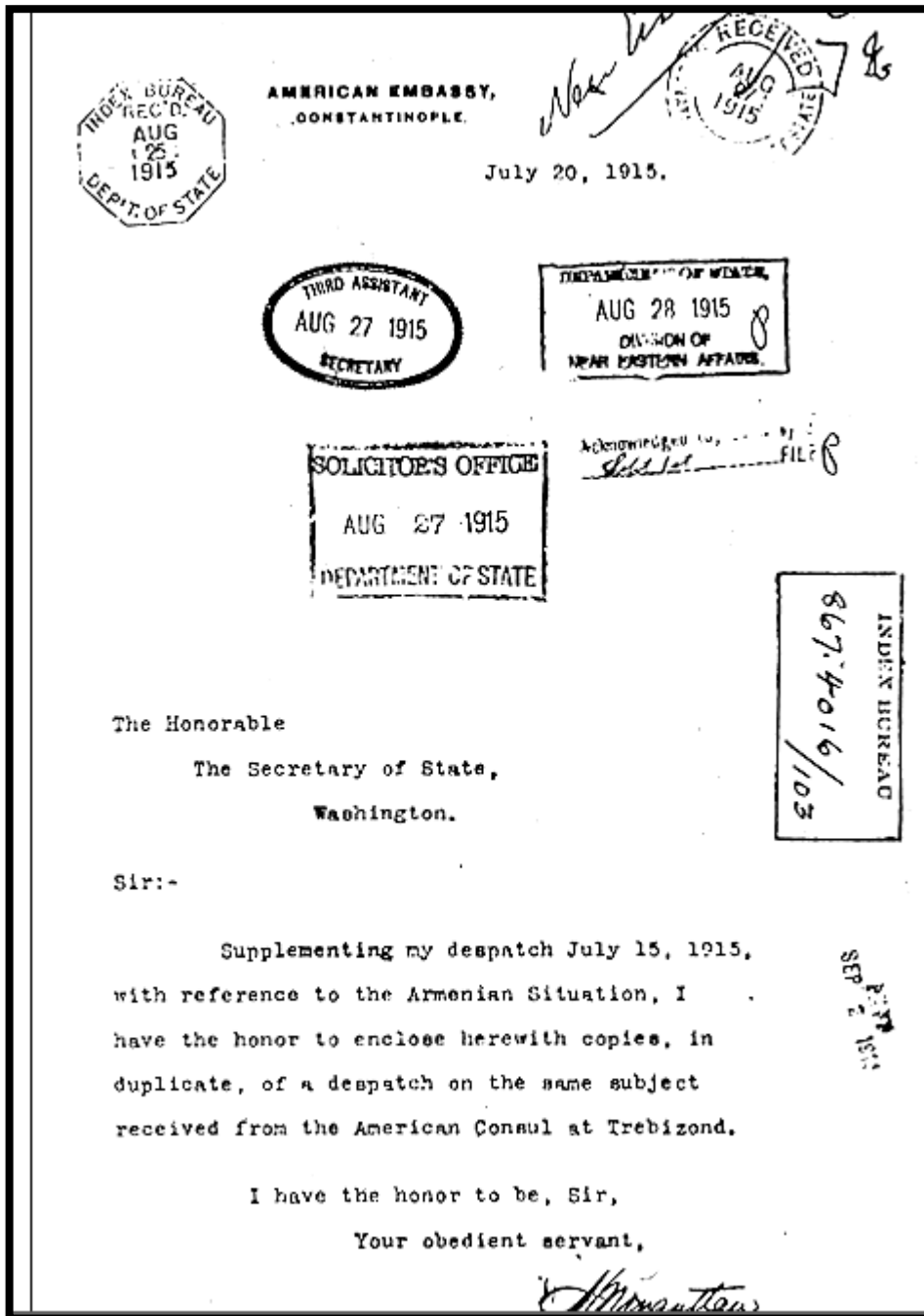
Zdroj: armenian-genocide.org

Obrázek 2: Zpráva z 29. května 1915 – Spojenci upozorňují Osmanskou říši, aby pozastavili masakry Arménů

	Department of State, <i>Geokyo</i> Washington, May 29, 1915. <i>Opin</i>
Ambassy, Constantinople.	
715	French Foreign Office requests following notice be given Turkish Government. Quote. May 24th. For about a month the Kurd and Turkish population of Armenia has been massacring Armenians with the connivance and often assistance of Ottoman authorities. Such massacres took place in middle April (P) at Erzerum, Dertohun, Eguine, <u>Ardi</u> , Bitlis, Modoh, Sassoun, Zeitoun, and through Cilicie. Inhabitants of about one hundred villages near Van were all murdered. In that city Armenian quarter is besieged by Kurds. At the same time in Constantinople government ill treats inoffensive Armenian population. In view of these new crimes of Turkey against humanity and civilization the Allied governments announce publicly to the Sublime Porte that they will hold personally responsible these crimes all members of the Ottoman government and those of their agents who are implicated in such massacres.
Unquote. <i># Communicate in Paraphrase</i>	
867.4016/67	8674016/67
3 P/Pl <i>W</i>	Aktivo Přejděte Window
Enciphered by	

Zdroj: armenian-genocide.org

Obrázek 3: Zpráva z 20. června 1915 o zacházení s dětmi v oblasti Trebizond

Zdroj: armenian-genocide.org

Obrázek 4: Pietní místo Cicernakaberd v Jerevanu, hlavním městě Arménie.

Zdroj: <http://barev.today/>

Obrázek 5: Pietní místo Cicernakaberd v Jerevanu, hlavním městě Arménie

Zdroj: <http://blog.sme.sk/>